

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

H. S. B:s nya
bostadskomplex
på Kungsklippan

Var står me-
delklasskvinnan
j u s t n u ?

Slut upp
k r i n g
kvinnornas
aktion för
nya hem!

morgonbris

M a r s
Pris 25 öre

DEN TIDNINGSLÄSANDE PUBLIKEN,

avspeglad i sina egna brev till redaktionen, är en helt annan än tidskriftsförläggarna merendels äro benägna att tro.

I en artikel i detta nummer påstås med bestämdhet att förläggarna ha tagit grundligt miste vid sin bedömning av den tidskriftsläsande publiken. Den är vida bättre än sitt rykte. Som exempel härpå fortsätter Morgonbris här nedan sin i förra numret påbörjade axplockning ur läsekretsens brev till redaktionen. Vi känna vår ofullkomlighet än större inför den vänliga uppmuntran och förtjusande sympati, som här ägnas tidningen. Det är alltså inte närmast därför som vi återge dessa sympatyttringar utan sker detta främst med hänsyn till att de ådagalägga vad det tidningsläsande folket i bygderna egentligen har behov av, vad det söker i en tidning, vars uppgift ej huvudsakligast är nyhetsförmedlaren. Vi uttolka den underförstådda önskan sålunda: man vill möta ett vaket öga, som upptäcker nya utsikter, en ärlig vilja, som ger trygghetskänsla, en värmande ton, som tinar upp frusenheten i sinnet, ett handslag, ett löfte, som gör det lättare att trava vidare. Nu senast kom ett brev från en skogskoja i en norrländsk obygd. "Vi är här aderton mannar och en kvinna — arbetslagets hushållerska. Belysningen är så dålig att jag knappt kan se raderna på papperet, men jag måste skriva för att säga er att jag är en Morgonbris hängivna beundrare.

En arbetare i Värmland berättar:

"Jag blev under 1932 påkörd av en bil och kom till lasarettet. Nu vill jag som ett ringa tack för all den goda vård jag erhöll under min sjukhusvistelse sända dit Morgonbris för 1934. Gör mig den tjänsten att sända tidningen till översköterskan på avdelningen I och bifoga ett litet brev med en förklaring av sammanhanget. Jag skulle göra det själv, men som ni ser av detta brev kan jag inte forma min tankar i en så välsvarvad kostym jag önskar. Sänd även tidningen till översköterskan på avd. X. Mor var sjuk i fjol och låg där i tio veckor under syster Annas omvårdnad. Som en ringa erkänsla för allt det goda bemötande och den goda välvilja, som kom henne till del från systrarnas sida vill jag sända dit Morgonbris. Den är det bästa jag vet och det bästa är gott nog.

Jag håller styft på Morgonbris samt vill att den skall få tillfälle att nå så många kvinnor som möjligt, även män för den delen. Sänd även till vardera ett exemplar av Morgonbris julnummer. Det blir ju litet efterpå, men det är så intressant, så att jag vill inte att de skola gå miste om den läsningen

Ja, om ni så är vänlig och sänder några rader till dem båda, vari ni ber dem läsa tidningarna samt om de ej gilla dem och mig, som är orsaken till att tidningarna kommit till dem, att de då ha överseende med oss.

Alla omkostnader få tas ut genom postförskott på min adress...

I ett annat brev heter det:

Senast i dag — vid besök hos en god kamrat på Sahlgrenska sjukhuset — sade jag att Eder Morgonbris var Sveriges bäst redigerade tidning. Den låg nämligen på sjukbädden — Eder vackra Morgonbris.

Kollega i Göteborg.

Jag måste säga att Morgonbris är en fin tidning både ifråga om innehåll och utstyrsel. Jag vågar dock komma med en fråga. Då reproduktionerna i Morgonbris äro så förstklassiga, varför ej införa en reproduktion av en modern tavla i varje nummer och låta någon konstrecensent skriva några rader om tavlan?

Berta ADLER, Malmö.

Den sista Morgonbris talar om lidandets historia — och arbetet för att nå lyckan — trots allt. Tack för Morgonbris!

B.

Kära, goda och värmande Morgonbris!

En verkligt socialistisk tidning, sade härom dagen en ung kamrat. Ja, jag instämmer tillfullo. En tidning, som inte blivit slav under sin egen åsikt. Man måste akta sig för detta att bli slav. Har man tillkämpat sig en åsikt då får man också vaka över den, att den inte blir en tyrann, att den inte avtrubbar känslöspröten. Gud ändå, vad tiden är hård och ond. Varför allt detta? Och varför ska man vara så funtad att man måste lida med allt som lider? Men det är ändå stort att kunna leva med, att känna denna gemenskap som inte vet av några gränser. Vad gör det väl om man stundvis känner sig nere, ja, hopplös när det dock finns så mycket stort och skönt mitt bland spillrorna?

Ungdomsklubbist.

Jag tycker mycket om Morgonbris. Den är verkligen bra intressant.

Agda MÖRK, Nässjö.

Tack för inbjudan till brevväxling! Ett mycket bra uppslag, säkert skall det bidra till vår kära "Bris" ökade upplaga. Kommer nog även jag när jag får reflektera tillräckligt länge.

Eva ANDERSSON

Fridhem, Sjögestad.

Jag har nu lagt om försäljningen så att varje medlem köper en Morgonbris och säljer en. Det ökar avsevärt försäljningen. Med denna erfarenhet tillåter jag mig härmed att ge andra kommissionärer rådet: Låt varje klubbmedlem köpa en tidning och försälja en. Tillsätt en uppbördsman i varje distrikt, vilken får att redovisa till huvudkommissionären. Ni skall snart finna att det är ett effektivt sätt att få ut Morgonbris i vidare kretsar.

När vi repetera Morgonbris innehåll för år 1933 skola vi finna att tidningen fyller alla anspråk, både till innehåll och utseende. Vi vågar påstå att ingen veckotidning så fyller kvinnornas behov av upplysning. Morgonbris väcker kvinnorna till ansvar för både hemmet och samhället. Innan vi gå vidare vid bedömandet av Morgonbris så låt oss göra en liten axplockning från 1933.

(Forts. & sid. 2.)

N:r 3 + Årgång 30

HUR LEVA BARNEN I DET SVENSKA SAMHÄLLET?

Detta nummer ger ett svar på denna fråga, som redan det borde väcka och samla kvinnorna till en effektivare samhällelig insats. Mödrarna och lärarinnorna måste sträcka varandra handen. De olika kvinnolägren måste enas. Okunigheten och likgiltigheten hos medelklassens kvinnor måste bekämpas. Morgonbris vill sammanföra dem med tappert kämpande medsystrar i arbetarhemmen.

morgonbris

utkommer den 1:sta i varje månad.

TIDNING FÖR

Sveriges

socialdemokratiska kvinnoförbund.

REDAKTÖR och ANSVARIG

UTGIVARE: Kaj Andersson.

EKONOMICHEF: Greta Agerby

REDAKTION och EXPEDITION

Västmannagat. 2 n. b., STOCKHOLM

Tel. 18882 och 18886. + POSTGIRO

N:r 50196.

PRENUMERATIONSPRIS: Helt år kr.

3:—; Lösnummer 25 öre. Prenumeration kan även ske på posten.

ANNONSPRIS:

Före och i text 60 öre per mm.

Efter text 50 " " "

Sista sidan (offsettryck):

1/1 sida kr. 450:—.

Innersida kr. 390:—.

1/2 sida kr. 225:—.

VEM FINNER DEN RÄTTA KVINNAN I ANNONSEN?

MORGONBRIS INLEDER EN NY ARGUMENTERING VID FÖRMEDLINGEN AV VARUNYHETERNA

I anslutning till nedanstående artikel utlyser Morgonbris en annonspristävling i sina spalter. Annonserer inbjudas att i kommande nummer av tidningen framträda med annonser, särskilt upplagda för och riktade till den nya tidens kvinna. Annonserna böra således samtidigt vädja till förnuft och känsla d. v. s. ge saklig, vederhäftig upplysning, väsentliga och intresseväckande fakta i smakfull och konstnärlig form. Morgonbris' kvinnliga läsekrets inbjudes i sin tur att fungera som jury i den blivande tävlingen. Genom röstning få läsarinna avgöra vilken av de i tävlingen deltagande annonserna bäst motsvarar den nutida kvinnans krav. Pris komma att utdelas till såväl annonsörer som röstande bland läsekretsen. Tävlingen startar och med nästa nummer som ingen bör försumma att köpa och läsa.

Nationalekonomer och affärsmän ha enats om att minst 75 % av alla varor, som i brokig mångfald myllra ut över världsmarknaden, köpas av kvinnor, för deras egen, för barnens och hushållens räkning. Även är det kvinnan, som står bakom och ofta i realitet avgör inköp av mer neutral art — av möbler, bilar och villor — även som rent maskulina ting. Denna kvinnans nationalekonomiska betydelse skulle vara än större, om hon inte som nu i de flesta fall vore omedveten om sin ekonomiska makt, och, illa uppfostrad i varukonst och köptechnik, oförmögen att utnyttja den på ansvarigt sätt. Hennes handlande — i dubbel bemärkelse — styrs i högre grad av den kraft, som Reklamen utgör, än av eget oförvillat och tränat omdöme. Helt naturligt förresten! Skolan har ännu ingen plats på schemat för undervisning i nationalekonomiska begrepp och deras praktiska tillämpning — planhushållning, köptechnik m. m. — och reklamen i sin tur verkar ingalunda uppfostrande, gör tvärtom åtskilligt för att hålla den kvinnliga köparen kvar i okunighet och ekonomisk omyndighet. Det är särskilt detta senare, som kvinnorna måste göras uppmärksamma på.

Om man studerar t. ex. annonseringen och dess teoretiska principer, skall man finna, att flertalet annonser tillrättaläggas just för den kvinnliga kunden, vilket ju också är att vänta, samt vidare att de i allmänhet vädja till hennes sämre egenskaper och instinkter. Skulle man skapa en bild av den kvinna, som annonserna i gemen rikta sig till, skulle det bli en övervägande yttlig, trång och dum varelse, säkerligen underlägsen sin medsyster i verkligheten. Det är ingen tvekan om, att reklamkonstens psykologer äro skyldiga till en undervärdering av kvinnan, riskabel, då den vänjer henne att anpassa sig nedåt. Sällan vädja de till hennes förnuft och omdöme med fakta, som fordra en abstrakt ordklädnad, med vetenskapliga bevis för en varas kvalitet eller överhuvudtaget med sakliga, vederhäftiga och utesmyckade upplysningar. Istället äro annonserna avfattade barnsligt enkla och konkreta, att de icke må övergå kvinnans fattningsförmåga, ofta personligt inställsamma — "Den skulle klä Er, min fru!", "Till den dam, som är mest intresserad av herr Svensson, (pälssfirma)." etc. — samt i nio fall av tio formulerade som en appell till känsla och sentiment.

Modersinstinkten är således en tacksam sträng att spela på, och i och för sig är detta ingenting att kritisera. Men också

härvidlag märks en tendens att söka framkalla känslorreaktioner utan att samtidigt ge något förnuftsmässigt övertygande. "Det kan gälla baby's liv, då aptiten blir dålig! Köp N:s barnmjöl." Annonser vill frammana fruktan, som skall driva modern att köpa N:s barnmjöl. Men hon upplyses icke om, varför mjölet ifråga är värdefullt för barnet, dess näringsämnen, vetenskapligt utexperimenterade sammansättning etc. Som illustrationsmotiv är också "mor och barn" ett bland de mest anlitade och ges ofta ett sentimentalt förledande skimmer. "Låt som här alltid jul-ljusen tindra i Puttes ögon, ge honom mejerismör." Också familjen för övrigt utnyttjas till sentimentala illustrationer, en älsklig mormor vid brasan, familjegruppen samlad till fest, ett älskande par, en rodande brud — allt avsett att väcka den kvinnliga läsarens känslor för att sedan listigt överföra dem på den vara, annonsen åsyftar. "På lyckans höjdpunkt står ni, när bröllopslockor ringa. Bevara lyckan hela livet med svaveltvål." Det är förvisso inget att anmärka mot själva metoden härvidlag — en annons måste lura till sig uppmärksamheten, annars är den förfelad — men det bör påpekas, att kvinnan inte är så helt begränsad till ovan angivna trånga och joltiga intressesfär, som annonsörerna tycks förmoda. Vidare vädjar annonsen huvudsakligen till den s. k. kvinnliga fåfången. Att fåfången är ett vanligt attribut till den mänskliga naturen, vare sig denna är maskulin eller feminin, kan knappast förnekas. Att fåfången skulle intaga en sådan dominerande plats i det kvinnliga psyket, som annonserna förutsätta, våga vi dock att tro. Fågring, skönhet och förnyring utlovas således med varje preparat och i ordalag som "Han ser beundrande efter er, om —", "Som en backfisch i hyn blir ni, då —". Männens beundran och väninnornas avundsjuka användes i annonserna som lämpliga retningsmedel för fåfången. "Väninnorna bli avundsjuka, då de se Er så smärt på badstranden, åt F:s avmagringspiller!" En speciell art av fåfången är den, som berör vår sociala ställning. Annonseringen har tagit fasta härpå och åberopar ofta social ställning som lämplig drivfjäder till inköp av den eller den varan. "Er mans nya plats fordrar det — se vår eleganta herrumsmöbel." "Det smickrar Edra gäster, om —" o. s. v. Också svagheten för utländska artiklar, särskilt lyxvaror, anse många annonsörer utmärkande för kvinnan — "Paris mitt i Stockholm, 20 modellklänningar anlända."

Skulle man skapa en bild av den kvinna som annonserna här i gemen rikta sig till blir det en övervägande yttlig, trång och dum varelse.

Det har redan förut framhållits, hur sällan sakliga osmyckade upplysningar framläggs för kvinnlig annonspublik. Man tycks hos den kvinnliga kunden förutsätta grundare omdöme och yttligare sätt att välja vara. "Ni kommer att tycka om det vid första ögonkastet" är en vanlig annonsfras. Då man emellertid verkligen går in för att lämna sakuppgifter, sker det ofta utan åtskillnad på väsentligt och oväsentligt. "Inga detaljer äro för banala att intressera kvinnan", påstår cyniskt en reklamteknisk rådgivare av Casson. Det skulle kunna nämnas ytterligare en princip, som särskilt tillämpas vid annonsering för kvinnor — man talar således till dem på det språk, som enligt förmenande är deras. Annonserna vimla av förstärkningsord och superlativer — bedårande, jättebilligt, urflott och ultramodernt — medan kvinnorna, en viss slängig backfischkategori undantagen, med betydligt större måtta begagna överdrifter av det slaget.

Det skall till sist inte förtigas, att vid sidan om de annonser, som här skisserats, en i allo aktningensvärd annonsering med vädjan till sparsamhetsdrift, husmoderlig ambition etc. förekommer. Den drabbas helt naturligt inte av kritiken ovan, men har ännu så länge alltför ringa omfattning att motsäga det generella omdömet: "Annonserns kvinna är sämre än verklighetens." Ännu en gång må varnas för den fara, som detta reklamens lanserande av en underlägsen kvinnotyp medför. Det är blott alltför bekvämt att anpassa sig nedåt, men vad kvinnorna för närvarande behöva är motsatsen: ökade krav att växa upp till. De måste lära att bruka sin nationalekonomiska makt klokt och kunnigt — därnå beror till icke ringa del våra möjligheter till återhämtning ur den nuvarande krisen.

Ulla ALM

LÄSEKRETSEN OCH MORGONBRIS

(Forts. från omslagets sida 2.)

N:r 1.

Vad finna vi här?

Förbundsordf. Signe Wessman skriver: "Den socialdemokratiska kvinnorörelsen behöver kvinnorna". Socialdemokratin skall aldrig kunna slås ned, om kvinnorna äro mitt i kampen vid den ständiga fronten.

"Vägen fortsätter" av Kaj Andersson,

"En nutidslegend" av Astrid Forsberg,

"Barnets livskraft" av D:r Kirsten Utheim-Toverud, samt

"Tandvård åt alla" Morgonbris utställning.

N:r 2

besitter i sin helhet ett innehåll, som tillfredsställer alla önsknigar.

N:r 3,

där låter vår redaktör oss för ett år tillbaka blicka in i den tyska kvinnoorganisationen. Jämför förhållandena då och nu, följ händelseförloppet till i dag! De vackra fotografierna tala sitt eget språk. Det påminner oss om att vi bör med skarp blick se långt framför oss och fråga oss själva:

"Vad veta vi? Vad anade tyska folket för ett år sedan av vad som nu har skett, vad som nu är grymmaste verklighet.

I samma nummer få vi bekanta oss med de kvinnor i vår rörelse som voro med från början, nämligen Skånedistriktets kända kvinnoklubbister, som själva berättar om sina erfarenheter.

Där berättas om Elma Danielsson (Axel Danielssons hustru) hur hon ivrigt var med i debatterna vid Malmö arbetarkommuns möten, hur hon gick före och lyste vägen för oss andra. Minns att det var Elma Danielsson som motionerade om kvinnliga agitatorer, funktionärer och journalister i partiets tjänst. Ingen var i hennes ögon socialist och kamrat, som bara var ett nummer i medlemsmatrikeln. Läs vad statsministerns maka, fru Sigrid Hansson skriver om betydelsen av samarbete mellan män och kvinnor.

N:r 4 och 5

äro innehållsrika och värdefulla och bör ej heller läggas åsido. Morgonbris bör läsas minst två gånger, vi förstå den än bättre andra gången den genomläses.

N:r 6.

"Var står de unga?"

"Var står kvinnorna i dessa dagar?"

"Läs om kättarbålen". Är icke det något som vi bör stanna inför? Ävenså de finska kamraternas tappra strid för socialismen. På samma sida se vi bilder av våra politiska motståndare både till vänster och höger.

N:r 7 och 8

påminna om semesterresor och sommarhem, om midnattssol och fjällluft, om hav och skog, detta livar upp ända in i själen. Det kommer oss att glömma nuet och tanken glider omedvetet några månader framåt för att stanna vid den kommande sommarens planerade semesterresor. Innan vi övergå till det vardagliga, så låt oss åter ögna igenom breven från våra riksdagskvinnor under året 1933.

I Morgonbris n:r 2 se vi bilderna av de fyra socialdemokratiska kvinnorna i andra kammaren. Vad äro icke dessa kvinnor för oss! De som tagit ansvaret på sina axlar och famnen full av arbete för att bana väg för socialismen och rödja denna väg fri och ren.

Låt oss taga vara på Sigrid Gillners ord: "Kvinnor, stå bakom de arbetslösa, hjälp

tandläkare

gunnar wijkström

odengatan 90

telefon 38 40 70

vardagar 10-1, 5-7,30 lördagar 10-1, söndagar 10-11, 12,30-1,30 (ej sommarmån.) andra tider efter överenskom.

kostnadsfri rådfrågning

klinikpriser samt dessutom 10 % rabatt till morgonbris' läsare.

LAVATOR

Hemmets tvätthjälp

Helautomatisk

Ekonomisk

Effektiv och

Lättskött

LAVATOR-metoden **skonar tvättkläderna.**

Begär broschyr. Demonstreras efter tillsägelse.

Ring: 607328
605032

A.-B. LAVATOR
Stockholm

Utställning: Grevturegatan 10

**TILL TAK
OCH
VÄGGAR**

HÄRD. HALVHÄRD ELLER PORÖS

**TILL GOLV
HÄRDAD
MASONITE**

dem med tro, impulser och livsmod under denna deras svåra tid!" Samtidigt uttala vi vår önskan att få höra något även under innevarande år från våra kamrater i riksdagen och allas vår vän Maria Svensson. Vi vilja vårda:

Hem som vänligt väntar
när skymning varslar om kvällen.
Som vårvinds andning mot kinden
som stjärna på mödans vandring.
Människans glädje.

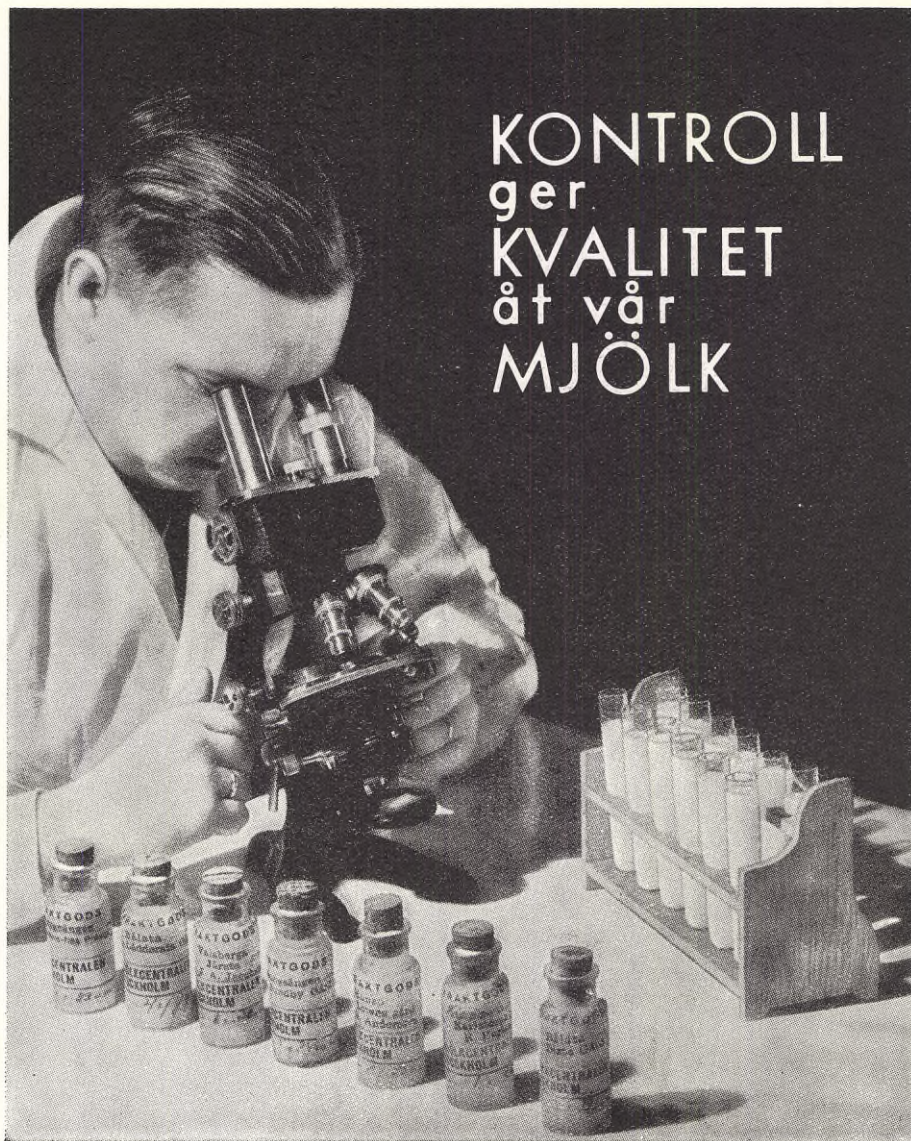
Karin PERSSON,
Sandarne.

APROPÅ MORGONBRIS P R E S S N U M M E R

Jag vill tacka för Morgonbris pressn:r. Det var synnerligen lärorikt och värt att begrunda. När jag läste Hulda Floods — ack, så sannal! — artikel om kvinnornas tidningsläsning, rann mig en episod i hågen. Vår kvinnoklubb hade vid ett kamratmöte diskussion om kvinnornas arbete för socialismen, varvid en manlig kamrat påstod det vara lönlöst att vänta sig något av kvinnorna, ty de vilja ej veta av någon upplysning. »Ska dom läsa en tidning, så läser dom bara om mord och skandalhistorier», yttrade han. Detta bestreds från kvinnligt håll. Men till en viss grad har han rätt. Man kan ju inte undgå att läsa om sådana saker, därför att de stå att läsa med jättebokstäver på den mest i ögonen fallande platsen i tidningarna. —

Det är just detta jag vill komma till: Varför ska det ordas så in i minsta detalj om mord och andra skuldigheter i pressen? Säkert »bländer det brottslingen till straff» — om det blir andra till varnagel är kanske diskutabelt. (Adv. Lindbergs artikel Presen och brottslingen var i högsta grad beaktansvärd.) Det förefaller t. o. m. som om skildringen av ett brott gäve andra förbrytare uppslag och idéer. Och för nervösa och känsliga personer är det pinsamt att se dessa jätterubriker med ibland helsideslånga referat över ogärningens förlopp (fallet Sydow, lustmordet på fru L. t. ex.) Att många barn också läsa tidningar kan man höra i skolan. På en del verka dessa stora sensationsväckande rubriker eggande till ingående studium av artikeln i fråga. Männe det alltid verkar gynnsamt på barnen? Jag minns, hur jag själv i uppväxtåren läste en skildring av en ung mans självmord, enligt vilken han efterlämnat ett papper, varpå han skrivit orden: »Förbannelse över varje bädd, där en man och kvinna vilar». De orden beto sig fast i mitt minne, ehuru jag då ej förstod innebörden av dem. Men jag grubblade över dem, och sen jag blev vuxen ha de många gånger stått liksom i eldskrift för min inre syn och vållat mig plåga — detta ehuru jag ej är nervöst lagd. Jag tror, att det vore en god gärning, om man kunde påverka pressen till större hänsynstagande härvidlag. Men hur skall detta ske? Vad säger Morgonbris? Det är kanske pretentiöst att tänka, att Morgonbris ska kunna ta i tu med alla de spörsmål vi intrassera oss för. Men vi ha nu vant oss vid att anse Morgonbris som vårt språkrör. Och vill Morgonbris vid något lägligt tillfälle ta upp frågan till diskussion, är jag tacksam. —

H. KLAESSON

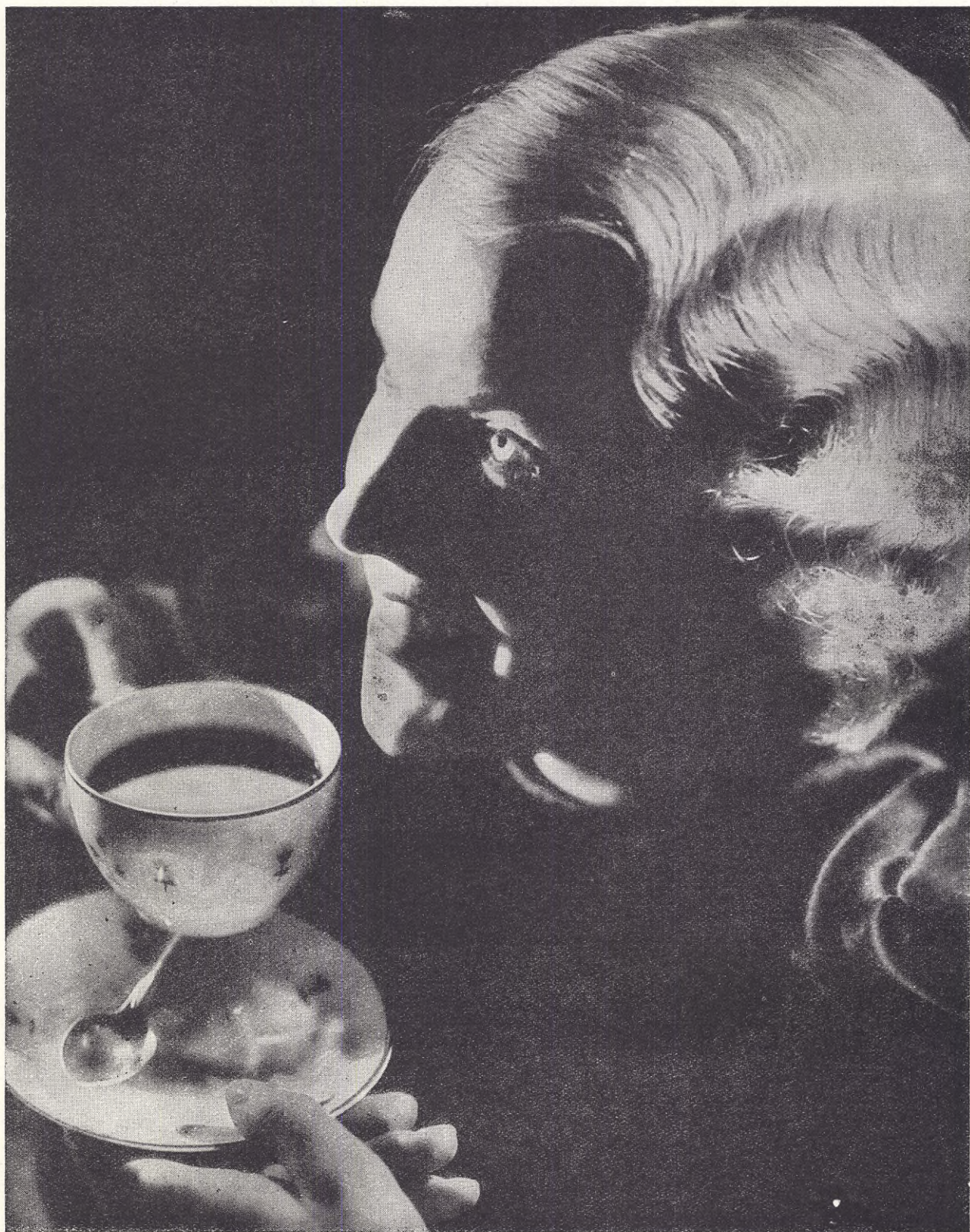

KONTROLL
ger
KVALITET
åt vår
MJÖLK

**Sträng hygien under fack-
mäns kontroll garanterar
våra produkter från lada-
gården till konsumenten.**

MJÖLKCENTRALEN

LANTMÄNNENS MJÖLKFÖRSÄLJNINGSFÖRENING U. P. A.

**cirkelns kaffe i
kooperativa butikker**

ARBETARE- OCH BONDKVINNOR PÅ REVOLUTIONÄRA VÄGAR

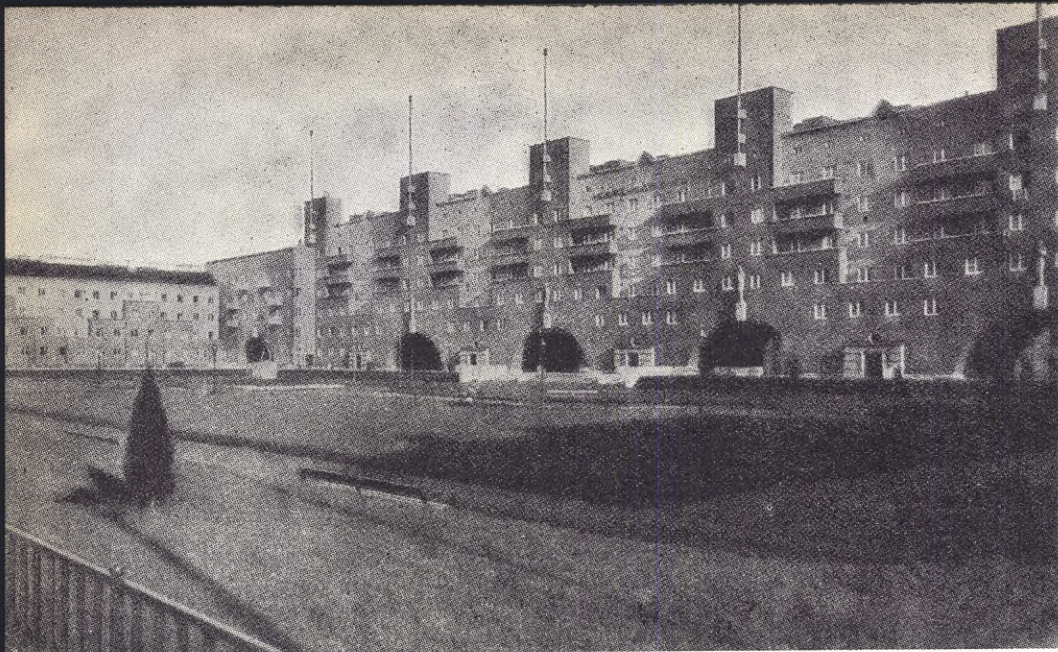
Byggnadskonflikten är löst. Vi hör tusentals arbetarhustrur invända: Men med vilka offer! Ja, det timade bör väl ha kunnat övertyga de många om, att landets hela byggnadsproduktion måste ordnas upp från grunden. Med mindre kommer vi inte fram till målet: människovärdiga bostäder åt alla.

Redaktören för Gotlands Folkblad, C. O. Nilsson skriver: Morgonbris skall ha tack för att den bl. a. genom bostadsartiklarna leder in kvinnorna på de verkligt revolutionära vägarna. Ty när arbetar- och bondekvinnorna göra uppror och vägra att längre tillbringa sina liv i de giftiga hålor som småfolkets bostäder till stor del består utav, vill det bli något utav.

Foto Lajos LENGYEL
ur Modern Photography.

DET BESKJUTNA KARL MARXHOF I WIEN, vilket Dollfuss' män under hänvisning till dess betongkonstruktion förklarar vara byggt som fästning. För oss räcker det som motbevis att det är byggt på samma sätt som våra H. S. B.-hus.

BLODBADET I WIENS BOSTADSKOMPLEX

ETT OHYGGLIGT VÅLDSDÅD

Fasansfulla äro de meddelanden, som under senaste veckorna ingått från Österrike. Där ha Dollfussdiktaturens truppskaror åstadkommit en fruktansvärd fördöelse i de förnämligaste av de stora arbetarbostadskomplexen, som med rätta varit stadens stolthet.

Bl. a. voro jättekomplexen Karl Marxhof och Reumannhof i stadsdelen Ottakring föremål för regelrätt militär belägring och blevo delvis sönderskjutna eller sprängda i luften. Samma öde vederfors en del andra arbetarbostadshus, bl. a. de ståtliga komplexen i Florisdorf, vilka till sist stukos i brand. Det förnämliga Goethehof förstördes också delvis.

Skildringarna från dessa reaktionära skräckdagar äro upprörande. Inte nog med, att de av många tusen familjer bebodda husen utsattes för en förödande beskjutning med kulsprutor och kanoner; de dollfusska trupperna grävde sig också ned under husen och sprängde dem i luften eller satte dem i brand, utan några mänskliga hänsyn. Anledningen till denna barbariska framfart var endast de politiska lidelser som släppts lösa; man ville till varje pris förinta den socialistiska organisationen, som i Österrike varit mycket stark och inflytelserik tidigare. Påståendena, att socialdemokraterna skulle ha varit de som börjat våldsamheterna äro redan vederlagda; de hade blott tvingats att sluta upp till försvarskamp för republiken och dess författning. Att diktaturens truppskaror i första hand utlöste

sitt raseri över bostadskomplexen och deras innevånare berodde uteslutande på, att dessa inrymde ett mycket stort antal arbetarefamiljer. Att massor av oskyldiga kvinnor och barn — och även många familjer som inte alls tillhörde arbetarklassen — därigenom blevo utsatta för ett regelrätt blodbad, togs ingen hänsyn till. Dessa ruskiga våldsdåd mot Wiens bostadskomplex skola därför alltid förbli ett av de svartaste kapitlen i världshistorien.

Staden Wiens av en hel värld beundrade bostadsbyggnadsverk, till största delen kommunala initiativ, vars skapande tagit många års möda och uppoffringar, förstördes till stor del på ett par dygn av de upphetsade horderna. Och de många tusen hemmen, som dessa komplex skapats för att skydda och värna, ödelades utan minsta förbarmande. I sanning ett upprörande dåd!

Det bostadsprogram staden Wien under efterkrigsåren lyckats genomföra, hör till det mest storslagna Europa kan uppvisa och har varit förebildligt för en mängd andra länder. Nämnas kan, att de svenska HSB-lekstugorna inrättats närmast efter exempel och impulser hämtade från dessa kommunala bostadskomplex i Wien. Då socialdemokraterna omedelbart efter världskriget övertog ledningen i Wien, var det en fullständigt utarmad stad, med ett bostadselände som var oerhört, man fick att förvalta. I dubbel bemärkelse var befolkningens bostadsproblem svårlöst. Bostadsnöden härskade sedan årtionden tillbaka; särskilt var bristen på goda små-

lägenheter skriande. Hyrorna hade också sprungit i höjden enormt och det var omöjligt för många tusen arbetarefamiljer att finna ett ordentligt tak över huvudet. Vi minnas säkert alla skildringarna av denna fruktansvärda bostadsnöd från den tid, då vi här i landet mottogo massor av s. k. krigsbarn.

Till detta kom också den omständigheten, att stora delar av det äldre Wien voro ytterst planlöst och illa byggda — och särskilt de smålägenheter, som funnos där, voro ofta rent hälsovådliga. Gamla Wien var beryktat för sin ruskiga hopgytrade gårdsbrunnbebyggelse. Det gällde alltså för reformsträvarna inte blott att under en synnerligen svår nödtid uppföra åtskilliga tiotusentals nya bostäder, utan att också genomföra en grundlig sanering av en jättestad, där bostadsväsendet tidigare varit helt utlämnade åt privatintressenas gottfinnande och följaktligen alla sanitära och sociala synpunkter blivit totalt ignorerade. Kort sagt: Det gällde att skapa bostadskultur i Wien.

Hur lyckades de nya maktinnehavarna härutinnan?

Det måste öppet erkännas; på ett sätt som väckt beundran i en hel värld!

En nybyggnads- och saneringsplan i stort lades upp och genomfördes, trots nödtillståndet i landet. Under 10 års tid lyckades man med oerhörda mödor och uppoffringar få fram över 60.000 moderna bostäder — en prestation, som är helt enkelt rekordartad.

Detta storstilade byggnadsprogram, som inriktades på att i första hand skapa fram billiga och sunda bostäder åt den mindre bemedlade delen av befolkningen. Till förbilligande av byggnadskostnaderna uppfördes c:a 90 % av bostäderna i form av väldiga sammanhängande höghuskomplex. Man nöjde sig emellertid inte med att endast skapa bostäder; man försökte också samtidigt socialt förbättra befolkningens levnadsförhållanden genom att i dessa komplex inrätta en rad tidigare i dylikt sammanhang tämligen okända sociala välfärdsanordningar, kindergartananläggningar, bibliotek, skolbarnskliniker, ungdomshem, sjukkaskekontor, badanläggningar o. s. v. Hela landets arkitektkår mobiliserades praktiskt taget i detta väldiga uppbyggnadsarbete, som blev till en kulturinsats av största mått. Och man lyckades under 10 år förvandla bostadsnödens Wien till en stad, som löst sitt bostadsproblem så, att den blev ett Mecka för en hel världs för bostadsreformer och socialt framstegsarbete intresserade krafter.

En hel värld måste på det allra livligaste beklaga, att de politiska lidelserna gjort det sociala och kulturella storverk, som staden Wiens bostadsväsen var, till en blodig tummelplats, där tusentals hem ödelades, där många års uppbyggnadsarbete på några få dagar till stor del slagits ned i ruiner och där skräckscener, trotsande all beskrivning, utspelats.

Hårt drabbar domen de hänsynslösa krafter, som, utan förbarmande och mänskliga hänsyn, utsatt Wiens bostadskomplex för kanonader och gasanfall, sprängt dem i luften, stukit dem i brand och farit fram på ett sätt, som i grymhet överträffar det värsta, som hände till och med under en så blodig epok som världskrigets.

Ernst J. LUNDQVIST

WIENS LEDANDE KVINNOR DÖDADE, FÄNGSLADE, FÖRSVUNNA

Adelhaide Popp.

Emy Freundlich.

Vi nämna de ledande kvinnliga socialdemokraterna — namn — efter namn. Svaret upprepas: Död — fånge — försvunnen. Vi förmår inte att fatta det. Vi sågo dem ju alla hänförda, brinnande av arbetsiver vid Internationalens besök i Wien 1931 — i det nya röda Wien, som byggts upp tack vare kvinnornas medverkan, som hade en socialdemokratisk borgmästare vald av en kvinnomajoritet. "Se den röda fanan leder inte endast på fabriker, på fälten utan även i hemmen, där husmödrarna fylla sina värv och mödrarna fostra den nya generationen." I detta tecken hälsade de österrikiska kamraterna Internationalens möte 1931, i detta tecken mötte de tappert Dollfustruppernas stormning av deras hem. Morgonbris Wienkorrespondent ger exempel på hur många kvinnor vägrade att lämna sina kök, de riskerade sina liv som vapenlösa protester mot detta ohyggliga barbari de sågo utspelas för sina ögon — sprängbomberna sargade husfasaderna, döendes blod färgade de ljusgröna lekplanerna; det slogs i spillror detta deras "tempel för fredlig kultur med kanske världens bästa inrättningar för barnavård, moderskapshjälp och sund uppfostran." De höra andra åskmuller, luften fylls av damm och gas, en granat exploderar mitt i köket, där en av Ottakringskvarterens duktigaste ledarinnor står hand i hand med några andra kamrater. Hon och ännu en, som inte hinna kasta sig undan, bli dödligt sårade. Panik råder bland mödrarna, de söka sig utom sig av ångest för barnen ner i källrarna. Till de sårade står inte att uppdriva någon läkare. Hjälpplösa få kamraterna se sin högt skattade Führerin lida en många timmar lång kamp med döden. Underlivet var upprivet av granatskärorna.

— Var är Adelhaide Popp. — Arbeterskan som trots vidriga levnadsomständigheter, lyckades redan i sin ungdom arbeta sig fram till en ledande politisk ställning, en av de mest framträdande kvinnorna i det österrikiska parlamentet, en av de tongivande kvinnorna inom den socialistiska Internationalen?

— Hon har sedan en längre tid legat svårt sjuk och vistas f. n. på sjukhus. Hit kom Dollfuss poliser för att häkta henne, trots hennes sjukdom, trots hennes 65 år. Läkaren vägrade att lämna ut sin patient under förklaring att hon just låg med en radiumkapsel och att det skulle vara livsfarligt att förflytta henne. Polisen gick med beskedet att den skulle komma åter så snart radiumkapseln avlägsnats.

— Emy Freundlich? Som bekant även nationalråd och dessutom en förgrundsfigur inom Österrikes kooperativa rörelse, den enda kvinnliga representanten i Nationernas förbunds ekonomiska sektion. — Häktad även hon. Likaså ledarna för den socialdemokratiska välfärdsorganisationen Societas, som sedan ett tiotal år tillbaka utfört ett stort arbete i form av sjukvård, barnhem, lärlingshem, feriehem för mödrar och barn m. m.

Vår korrespondent nämner ännu ett ledarnamn, men just då blev det avbrott i telefon, så vi lyckas inte uppfånga det, men dessförinnan har han nämnt att dess bärarinna skjutit sig själv inför hotet att falla i fiendens händer.

— Och Marianne Pollak — den framstående socialdemokratiska journalisten?

— Om hennes öde vet man ingenting. Men upplys världen om att Dollfuss trupper togo ingen hänsyn till kvinnor och barn. Från kanonvagnarna sköts vilt till höger och vänster genom gatorna, där såväl barn som kvinnor förekommo.

Det är inte heller sant som makthavarna påstå att alla behövande nu erhålla hjälp. Det är inte fallet med de svårt nödställda anhöriga till dödade, sårade eller fängslade medlemmar av arbetarvärdet. De sårade på arbetarsidan hållas gömda och kunna ej erhålla nödig läkarvård, då man ej vågar anmäla dem till sjukhus i fruktan för att de då skola fängslas. Änkorna, även de rädda för fascisternas hämndbegär, begrava i hemlighet sina under gatustriderna dödade män. Tusentals kvinnor och barn berövade sina hem irra omkring i skogarna utanför Wien. De socialdemokratiska arbetarfamiljerna vråkas ut från de kommunala bostadshusen och fråntagas sina arbetslöshetsunderstöd. Utanför fängelserna stå dagen i ända långa köer av kvinnor och barn i ivrig bidan, att åtminstone få se en skymt av de fängslade familjefäderna. Hustrurna anhålla förgäves att till sjuka fångar få sända livsmedel och linne. Fängelseledningen svarar bryskt, att socialisterna bara lida sitt rättmätiga straff. Den socialistiska Internationalen mobiliserar i dessa dagar alla sina medlemmar att lämna Österrikes hjältemodiga arbetare praktisk och moralisk hjälp. Sverges Socialdemokratiska kvinnoförbund har i dagarna igångsatt en insamling till hjälp åt katastrofens offer: de föräldralösa barnen, de ensamställda mödrarna och deras barn, de hemlösa familjerna. Vi tro oss kunna försäkra att varje hem inom våra led trots de egna ekonomiska svårigheterna skall skynda att ge sitt bidrag.

I ett upprop från Internationalens exekutiv lyder maningen:

"Vi bringa hjältarna i det Röda Wien vår hyllning, vi bringa de oförskräckta kämparna i hela Österrike vår hyllning.

Vi buga oss i vördnad för de män och kvinnor, som offra sitt liv för friheten. Och liksom en gång arbetarnas international skall vittna om Pariskommunens kämpar, så skall det också i framtiden heta om Österrikes röda kämpar: "de skola förbli levande i den internationella arbetarklassens hjärta."

Men vi, som skola arbeta vidare, kämpa vidare, vi svära Eder: Edra offer skola icke ha varit förgäves. Den heroiska strid, som utkämpats i Österrike, ställer den samlade arbetarrörelsen inför nya och stora politiska uppgifter. För stunden är det emellertid alla socialisters och alla fria och rakryggade människors ofrånkomliga och bjudande plikt att hjälpa änkorna och de faderlösa barnen till hjältarna i Österrike."

SPECIALTELEGRAM TILL MORGONBRIS. WIEN 26 FEBRUARI 1934

"Nu kan vi väl inte längre skicka Morgonbris heller till Wien", säger vår tidnings expeditör, efter de senaste meddelandena från den arma staden, vars världsomtalade leende förbytts i bittra tårar. För ett år sedan måste vi hejda tidningsbuntarna till de tyska partikamraterna, nu är vägen till vännerna i Österrike sprängd på ett om än ohyggligare sätt.

— Sie sind alle entweder getotet oder verhaftet (De äro antingen dödade eller fängslade) blev svaret, då vi dagen före presstelegramförbudet pr telefon nådde Morgonbris Wienkorrespondent.

VAR STÅR MEDELKLASSENS KVINNA JUST NU?

De grupper i samhället, som man gemensamt sammanfattar under beteckningen medelklassen, ha av ålder inte intresserat sig för politik. Förklaringen härtill är inte svår att finna. Människor med en någorlunda tryggad ställning i samhället ha ingen anledning att befatta sig med de politiska frågorna. Tvärtom, de ha ett direkt intresse av att misstänkliggöra politiken och odla en individualistisk "parlamentsleda", då just parlamentarismen och det politiska livet i övrigt ger rörelsefrihet åt de samhällsomdanande strävandena i tiden och därigenom utgör ett osäkerhetsmoment i deras tillvaro.

Nu har denna situation radikalt förändrat sig. Vi bevittna i dessa dagar medelklassens politisering i stor skala. I huvudsak synes denna nyvaknade aktivitet hittills gå i reaktionär, nazistisk och antidemokratisk riktning: propagandan för "den starke mannen", som i ett slag skall frälsa världen, har haft en god jordmån inom medelklassen.

Det behövs inte mycket skarpsinne för att finna orsakerna till denna utveckling: de bottna i den oerhörda ekonomiska kris, som för närvarande skakar hela den kapitalistiska världen. Ty denna kris har inte endast skapat en mångmiljonarmé av arbetslösa proletärer och skruvat ned de ännu arbetandes levnadsstandard, den har även ingripit i medelklassens verksamhet, utkomstmöjligheter och sociala position. Nazismens känsloläge kan därför ganska träffande anges med Georg Brandes' ord: det finnes intet vilddjur mera rasande än en till sin portmonnä hotad borgare.

Inte minst tydligt visar sig denna medelklassens proletarisering bland de intellektuella. Det ljuder numera som ett hån, inte endast mot de fattiga begåvningar som utestängts från lärdoms skolan, utan även mot studenterna själva, då i vårens och studentexamens tid den gamla sången ljuder på gator och torg:

— och den ljusnande framtid är vår...

Förr hade de orden fog för sig. Den akademiska examen var ett fribrev till samhällets inflytelserika och vävlösnade poster. Även om studenten i de flesta fall tvingades att ganska kraftigt skuldsätta sig under studiernas gång, behövde han i regel inte hysa några allvarigare farhågor för framtiden. Nu har han förlorat denna sin privilegierade ställning i samhället. Samtidigt som studenternas antal ökats från det ena året till det andra, minskar krisen de intellektuella platsernas antal och inrangerar de färdiga kandidaterna i de arbetslösa jätteamé. Det visar sig också att

Ädel kvinnotyp av idag. Foto F. J. Gutmann, London. Ur Modern Photography.

överallt i världen, där den ekonomiska och politiska krisen skärpes, kasta sig studenterna in i en hänsynslös politisk kamp — en kamp, som dess värre ofta präglas av förvirrad yrvakenhet.

Detta gäller även vårt land. Det är emellertid ingalunda på förhand givet, om massan av de intellektuella och av medelklassen skall orientera sig åt höger eller åt vänster, om den skall sluta förbund med arbetarrörelsen eller om den skall bli kapitalismens sista uppåd.

Den svenska arbetarklassen i sin tur intar i dag en väsentligen annan ställning i samhället än för blott ett femtiotal år sedan. Den är organiserad i starka fackliga och politiska sammanslutningar. Den representeras i riksdagen av landets största politiska parti och innehar majoritet i ett flertal av landets städer och kommuner. Den har varit kärntruppen i kampen för socialpolitiska och kulturella förbättringar på alla områden, en kamp, som resulterat i en tryggare ställning för tusentals fattiga och nödlidande. Den har skapat en imponerande bildningsrörelse och på ett storlaget sätt bidragit till att göra kulturens frukter tillgängliga för folkets breda la-

ger. Talet om arbetarklassen som "barbariskogen" har för länge sedan förstummats. Dessa landvinningar inom det kapitalistiska samhällets ram ha erövrats på demokratin, tills arbetarrörelsen har nått sitt mål.

Om den svenska arbetarrörelsen i fortsättningen skall kunna fullfölja sina demokratiska traditioner, beror emellertid inte enbart på arbetarklassen. Sedan länge tillbaka riktas från borgerligt och "nationellt" håll de mest ursinniga och måttlösa smädelse mot det demokratiska samhällsskicket. I vårt sedan urminnes tider frihetsälskande land skall emellertid demokratin säkerligen veta att skydda sig mot eventuella kuppakare, även om det inte kommer att ske med sådana omänskliga metoder, som dess fiender förorda.

Ingen kan i detta ögonblick veta, hur socialismens genomförande i västerlandet kommer att gestalta sig. Ur feodalismen föddes det borgerliga samhället genom krig, revolutioner, kontrarevolutioner och nya krig och det är inte uteslutet, att till-

(Forts. å sid. 28.)

ARBETARHUSTRUN I DET MODERNA INDUSTRISAMHÄLLET

När man går åstad att skriva en artikel om arbetarhustrun, även då det gäller arbetarhustrun i ett industrisamhälle, där ringa eller ingen arbetsbrist råder, nödgas man generalisera och se bort från de enskilda fallen. Tillvaron är fylld av en mångfald problem, som störa livet i dess normala gång, men i de flesta fall torde dessa störande moment få sökas inom hemmets egna väggar, och dem måste vi här lämna åsido. Dessa anledningar kunna vara alkoholmissbruk, de kunna ligga på driftslivets område, det kan vara försumlighet, slöhet och liknöjdhet från någondera partens sida, då det gäller att hålla hemmet uppe, det kan bero på bristande uppfostran, bristande ekonomiskt sinne, sjuklighet och en mångfald andra orsaker. Vad jag här skulle vilja söka besvara är den frågan: Har en arbetarhustru i ett modernt industrisamhälle under normala och goda tider förutsättningar att känna sig nöjd med tillvaron?

Om man förstär att fatta tillvaron såsom en arbetets värld och förstär att finna glädje i detta arbete, så synes det som om arbetarhustrun i ett modernt svenskt industrisamhälle borde kunna känna sig tillfreds. En av de yngre lyrikerna besjunger på något ställe den befriade slaven och utbrister: Den är ingen slav, som ej känner sig som en slav! Jag skulle vilja tillämpa samma ord på arbetarhustrun och säga, att den hustru ej är någon slavinna, om hon ej känner sig vara det och så vida ej några av här ovan anförda missförhållanden i övrigt störa hennes liv. Det skulle för övrigt låta en smula egendomligt om man förbannade arbetet i en tid, då hela mänskligheten ropar efter att få arbete. Man måste gå ut ifrån att arbetet är fostrande, avledande och främjande en sund livsföring. Om det vore på annat sätt, varpå skulle det då bero, att så många överklasskvinnor, som ej ha annat att bekymra sig över än sig själva, finna tillvaron så trist och odräglig?

Jag har själv haft förmånen att framleva min barndom under ganska anspråkslösa förhållanden, och när jag ibland har anledning besöka mina kvinnliga kamrater i det samhälle, där jag sedan några år vistas, måste jag konstatera hur avsevärt mycket bättre dessa ha det i alla avseenden än kvinnorna i min barndoms bygd. Jag behöver för övrigt icke gå tillbaka i minnena för att verkställa denna jämförelse i livsvillkoren, jag kan bara gå till butiken eller torget, då industriarbetarhustrun där möter hustrun från skogstorpet eller lantgården. Se på deras hållning, se på deras blick! Är kappan av samma snitt? Har hatten samma elegans? Ånej, du behöver icke fundera länge över vem det är av dem som hör hemma på skogstorpet eller vid lantgården.

Om jag ser bort från de hem i industrisamhället, där arbetslöshet och fattigdom råder, måste jag säga att proletärtypen bland arbetarhustrurna försvunnit från industrisamhället. Vill du träffa denna slavklass, måste du fara ut på landsbygden och söka den i torpen och backstugorna.

Nyligen har jag resonerat om just denna sak med några arbetarhustrur, och de äro också villiga att gå med på de här anförda synpunkterna, även om det ännu finns många önskemål ouppfyllda. Arbetarens årsinkomst i det industrisamhälle, där mina iakttagelser gjorts, rör sig på ett belopp mellan 2.000 och 2.500 kr., i enstaka fall något mera. Denna inkomst är ingalunda något över sig, och det fordras klok beräkning och god hushållning av hustrun för att få hemmets ekonomi att gå ihop, sedan intressekontoret dragit av för hyran eller ränta och annuiteter för det egna hemmet, sedan fackföreningen och sjukkassan fått sitt, sedan skatterna och andra ofrånkomliga utgifter klarats. Men det är förunderligt vad en vaken, omtänksam och kunnig hustru kan åstadkomma inom hemmets väggar på den summa, som sedan blir kvar. Särskilt rikt blommar denna hemkultur ute i egnahemsområdena, som bara har det felet, att arbetarna där nödgas ha hyresgäster för att kunna ekonomisera sina fastigheter. Två rum och kök är här den vanliga lägenhetstypen, och i allmänhet är standarden rätt

hög. Centralvärme, vatten och avlopp, W. C. och tvättstuga. Hyresgästerna få vanligen nöja sig med ett rum och kök, men de komma i övrigt i åtnjutande av samma bekvämlighetsanordningar som husvärderna. Det egna hemmet ger ökat innehåll åt tillvaron. Det är inte bara i marken där omkring knutarna som det sväller och gror. Inom människan själv sker samma under. Arbetarhustrurna stråla av lust att få verka, att arbeta på det egna hemmet, på sin egen framtid, att höja sig själva upp i nivå med andra. Sneglandet över till grannen eldar iver ytterligare. Det är inte bara nålen och skytteln, rännträt och brödkaveln, hon griper efter, hon fattar med samma iver hornsuggan och spaden, som annars hör mannens arbetsfält till. Sällan har jag mött kärleken till livet och till arbetet starkare än därute i dessa egnahemsområden. Så länge skorstenarna ryka inom verkstadsområdet och mannen får gå sina skift utan avbrott, tror jag att dessa arbetarekvinnor känna stor glädje i tillvaron. De ha anpassat sig efter sina villkor, de ha funnit en stor uppgift, som skymmer undan det småsinne, som annars så gärna ville tränga sig på och uppta deras tankar, de ha blivit självständiga och självmedvetna på ett påtagligt sätt. Men bortsett från de speciella faktorer, som — enligt vad jag kan se — bidragit till att höja framförallt egnahemshustrun, intar arbetarhustrun i det blomstrande in-

Tre ledare av kvinno-klubben i Sandviken.

dustrisamhället i allmänhet en ställning, som ingenting har att göra med den förtryckta, utpinade, utsvultna, tunna, schabbiga proletärhustrun från gångna tider. Jag kan i detta sammanhang icke taga hänsyn till de fall, där en alltför stor barnskara dragit ner hustrun till slavens nivå, dels därför att den rika barnskaran ofta har förorsakats av krafter, varöver de båda kontrahenterna borde ha kunnat öva herravälde, dels därför att den mycket barnrika familjen tenderar att försvinna. Då jag som här talar generellt, har jag alltså anledning att anlägga betraktelser endast på det stora flertalet, och det stora flertalet har numera endast ett, två eller tre barn.

I det moderna industrisamhället är arbetarkvinnan också delaktig de allra flesta kulturella värden för själens lyftning och förströelse, vilka vår tid har att bjuda. Det betyder inte att hon har tillfälle att gå varje kväll på bio eller teater, höra Skånska Lasse eller se trollerikonstnärer, ty därtill räcker inte hennes ekonomi, dessutom vore detta en föga hedersam åstundan, eftersom hon också har förpliktelser mot hemmet och familjen. Men hon har dock möjlighet att då och då besöka biografen, konserten, hon kan delta i föreningslivet, i studiecirkelarbetet, och hon kan ibland gå och höra en föreläsning. Kurser anordnas gång efter annan, där hon kan få ökad insikt i hemmets ekonomi och husligt arbete. Hon har nära till inköpskällan för hemmets behov. För att riktigt inse fördelarna av allt detta, kunna vi erinra oss de förhållanden under

vilka den verkliga proletärhustrun ute på landsbygden lever. Hon har ofta en kvarts mil, stundom en halv mil och mera till handelsboden; biograf och teater, föreläsningar och kurser äro för henne en sällsynthet i livets gråa vardag. Hennes mans årsinkomst — samman med vad hon själv kan skrapa ihop genom bärplockning och genom att för avsalu skumma grädden av mjölken så att den blir blå som ett kalvöga — uppgår till cirka 1.000 kr. Att det inte är samma slags kost på hennes bord som på industriarbetarhustruns förstår envar.

Samtidigt som industriarbetarhustrun höjt sig upp ur proletärtillståndet har hennes intellekt utvecklats. Hon har i sin förbättrade ställning fått tid att räta ut ryggen och erhålla vidare perspektiv över tillvaron och dess stora frågor. Hennes sociala syn har vidgats, medvetandet om sitt medansvar i händelserna omkring henne och ute i världen har med åren vuxit starkare. Denna sida i den moderna arbetarhustruns väsen är starkare utvecklad än man vanligtvis föreställer sig. Kvinnan är långt mer politiskt orienterad än vad man skulle kunna tro genom att bläddra i de olika kvinnoorganisationernas medlemsmatriklar. Medlemsciffran inom den socialdemokratiska kvinnoklubben på den plats, där jag vistas, ger i varje fall en felaktig bild av läget. Vid valen vill hon i alla fall göra sin röst hörd. Man får likväl hoppas, att intresset för organisationsarbetet också får ökat liv. Alla intelligenta och präktiga arbetarhustrur böra höra hemma inom den socialdemokratiska kvinnörörelsen.

Vad jag med denna lilla artikel har velat komma fram till och särskilt betona det är att arbetarhustrun vid ett svenskt industrisamhälle, som icke lider av ekonomiskt betryck (det finns verkligen sådana samhällen, trots den ihållande depressionen), är en vakna, intresserad ståtlig typ, som icke har större anledning att klaga över tillvaron och i allmänhet inte heller gör detta. Vad jag vidare vill komma till det är att livsglädjen måste odlas, där den ej finns, trots förutsättningarna. Slavkänslan måste bort, där den ännu hänger i. Den utgör ett mindervärdighetskomplex, som hör en gången tid till. Ni, vakna, fria och självmedvetna hustrur, ni slavar? Visst inte! Ert bröd är visserligen inte så rikligt tillmätt, men så länge allt går sin gilla gång, räcker det, sedan ni lärt er den stora konsten att inte bryta för stora stycken åt gången, och att de allra flesta av er också kunna den konsten, känna vi alla till.

Detta vill inte vara någon predikan över förnöjsamheten som den enda dygden, ty jag vet, att vägen ännu är lång fram till idealtillståndet. Efter gammalt kallade man det ars vivendi — konsten att leva, förmågan att finna sig till rätta i tillvaron, att förstå livet och dess glädjeämnen, ja, varför inte att älska livet så, att man med den unge Heidenstam kan sjunga:

Jag sörjer ej — och även om jag sörjer, i purpur sörjer jag och ej i svart, ty också i det största kval vill varmt jag prisa detta liv, som kallas armt.

Carl BJÖRK

Arbetarbostäder i det moderna industrisamhället. (Sandviken).

MASSPSYKOS FÖR FREDEN

Den hårt angripna, på sina håll redan be-segrade och utplånade demokratin i världen har gjort försvarsfrågan till ett oroligare, mer brännande problem än kanske någonsin tillförne, särskilt aktuellt just för det socialdemokratiska partiet, som ju är på samma gång demokratiens närmaste högvakt och principiell anhängare till av-militarisering och fred. Men hur förena ett effektivt försvar av demokratin med principen om yttre och inre avrustning? Är något sådant ens möjligt? Våra kvinnor fick för inte länge sedan tillfälle att uttala sig i Morgonbris om sin egen innersta ställning till försvarsfrågan. Man kunde i deras inlägg avläsa en mäktig stämning av fredsvilja, av ansvar för kommande generationer och obetingad tro på demokratin. "Ett folk lever endast genom demokratin", utropade en kvinna med helig övertygelse. Men jämte denna starkt positiva stämning i kvinnoläget förrådde Morgonbris' enkät en motsvarande osäkerhet inför valet av medel, då det gäller att uppehålla de fredliga och demokratiska värdena. Somliga av de tillfrågade kvinnorna höll oprutligt fast vid kravet på total avrustning, andra ansåg en försvarsberedskap nödvändig i tider, onda som dessa, åter andra visste sig alls ingen levande råd. Men en splittring av åsikterna i detta fall är ödesdiger. Situationen kräver, att kvinnorna snarast och enigt avgör sin ståndpunkt i frågan: försvar eller icke försvar. Med syfte härtill har också vårt lands professionelle fredsagitor, kapten C. Brunskog, nyligen utarbetat studieplaner för de socialdemokratiska klubbarna i frågor, som berör freden.

Genom saklig upplysning från kunnigt håll och — inte minst viktigt — genom eget tankearbete ska måhända kvinnorna komma på det klara med sig själva. Det är visst ingen lätt sak. I sitt sökande efter en förnuftig och moralisk lösning av försvarsproblemet hejdas kvinnorna oupphörigen av gamla och känslodrypande begrepp som "fosterland", "plikten att dö för fosterlandet" etc., begrepp, som slå förvirrande dunster i ögonen på dem och som det starka försvarets anhängare ständigt använda i sitt andliga gaskrig mot avrustarna.

Fosterland, ja, vad menas med fosterland i den nationella, konservativa propagandan? Det tycks som menade man först och främst staten, den i viss mån aggressiva, andra länder överlägsna och stolt oavhängiga staten — — det är den, som avspeglades i "Deutschland über alles" och i sånger om den svenska fosterjord, för vars ära vi uppmanas offra "kraft och mod, liv och blod". Emellertid, ordet fosterland kan också inbegripa något helt annat — — det kan vara den gemensamma benämningen

Kapten
C. Brunskog

på natur, språk och kultur, som står oss särskilt nära. I sin sista bemärkelse är fosterland något, som inte kan försvaras med vapen och militär, något fullt för-enligt med t.o.m. den radikalaste, absoluta pacifism.

Morgonbris har uppsökt den nyssnämnde kapten Brunskog på hans "Informationsbyrå för fredsfrågor", en officiell institution med statligt understöd, för att få några synpunkter dels på hur hans byrå arbetar, dels på den aktuella situationen över huvudtaget.

Kapten Brunskog börjar med en kort exposé över världssituationen just nu. Den ekonomiska krisen, som spolierat så många materiella värden, har gett upphov till en svårartad andlig kris över världen. I panik att förlora än mer, i ängslan att bärga det lilla som återstår, har fötts en allmän inbördes misstro mellan folk, folkgrupper och individer, och spontant famlar man efter vapen att försvara sig, sitt och sina med. Man glömmer eller förstår inte, att bruket av vapen alltid är fåfängt. Ty idéer, som har den segrande gnistan i sig, kan ingen våldsmakt än så stark hålla tillbaka, och vare sig man kämpar om idéer eller materiella ting skapar våldet alltid hämnd- och hatkänslor, som förr eller senare ta revansch — i våld. Alla åtgärder, som skärper motsättningarna mellan människor, är förkastliga, är ett

steg mot krig. Som exempel nämner kapten Brunskog Österrikes beväpnade hem- och arbetarvärn, som laddade atmosfären med andliga sprängämnen, tills den oundvikliga utlösningen kom i form av inbördeskrig. Även övergrepp inom fackföreningsrörelsen är farligt, betonar kaptenen; de reta andra medborgargrupper och resultatet kan bli detsamma som i Österrike. Vapen och alla former av militär försvarsberedskap är lönlösa, framhåller kapten Brunskog åter. Vad vi måste sträva efter är fullständig och slutlig avrustning. För att uppnå detta fordras att man skapar en väldig masspsykos för freden. Detta kan ske på två vägar, var för sig eller i förening, dels genom saklig, politisk och ekonomisk upplysning — — något som t. ex. Informationsbyrån söker ge — — dels genom att försöka åstadkomma en stark fredlig trosrörelse, där människorna s. a. s. på känslöväg andligen mobiliseras för freden. I skapandet av en dylik masspsykos är kvinnorna en synnerligen viktig faktor att räkna med. Med sin intensitet kunna de gå i spetsen för en fredlig trosrörelse, medan de är i motsvarande grad farliga, då de aktiviserats på fel d. v. s. militärvänlig sida. På tal om energiska landstorms-lottor och kvinnor, som göra basarer för inköp av kulprutor, säger kapten Brunskog allvarligt: "Det är det farligaste, som finns, när kvinnorna bli valkyrior."

VARFÖR GJORDE HAN DET?

EN AKT UR ETT DRAMA AV LEONARD FRANK

Kyrkklockorna höras innan ridån går upp. Scenen föreställer en lärares arbetsrum, ledsamt och gammalmodigt möblerat. Längst bort en dörr. Genom ett fönster skymtar ett kyrktorn och åldriga småstadshus, täckta med snö. Längst framme vid rampen står ett skrivbord, belyst av en fotlampa med grön skärm; på bordet ligger två högar blå skrivböcker.

Läraren (sextioårig, torr, seg, med kal hjässa, rödaktig hårkrans och stubbat, ännu rödaktigt helskäg, i lampskenet bakom skrivbordet. Han vänder profilen mot åskådarna och rättar med rött blåck elevernas skrivböcker. För varje blick han sätter, förvirrats hans ansikte av vrede, blandad med skadeglädje).

Mördaren (trettioårig, utsvulten och blåfrusen med tårt ansikte, sjaskiga kläder, uppfälld rockkrage, skygga, ödmjuka rörelser) träder ljudlöst in genom dörren. Han tvekar och stelnar plötsligt till i skräck, som om han hade föreställt sig läraren helt annorlunda.

(Klockklängen upphör.)

Mördaren (viskande): ...djävulen!... djävulen!...

Läraren (utan att se upp): Nå?

Mördaren (tonlöst): God morgon, Magistern.

Läraren (reser sig oförberedd, skrämmd till hälften från stolen och sätter sig långsamt ner igen): Vem är det? Vem är Ni... Vad vill Ni här?...

Mördaren Jag ville bara hälsa på hos magistern. Jag är en gammal elev.

Läraren: Jag känner inte igen Er.

Mördaren (upprörd, nästan viskande): Men jag känner igen magistern... Ni har inte förändrat Er...

Läraren (granskar honom; skrattar elakt): Jaså, en före detta lärjunge? Ni tycks inte ha kommit vidare långt i livet!

Mördaren: Det är därför jag är här.

Läraren: Hur så? Vad vill Ni egentligen?

Mördaren: Känner magistern inte igen mig? Jag heter Anton Seiler och hörde till de där trashankarna, som Ni brukade kalla oss, som inte fick någon mat med till skolan, därför det inte fanns någon hemma.

Läraren: Seiler?... Seiler... Stammade Ni inte när Ni gick i skolan?

Mördaren: Som vuxen frågade jag en gång min mor om jag brukade stamma redan som riktigt liten, innan jag började skolan.

Läraren: Nå?

Mördaren: Jag var alltid glittrande glad, sade hon, och jag talade fullkomligt obehindrat. Men ångesten inför Er fördärvade mitt tal. Sedan jag kom i skolan kunde jag inte tala av rädsla för Er.

Läraren (avvisande): Alla pojkar är rädda för sina lärare. Det är nödvändigt och bara bra.

Mördaren (upprörd): Nej, det är visst inte (stammar plötsligt) b... b... b...ra. De... de... det är inte bra.

Läraren: Å, nu kommer jag ihåg Er. Ni var den där lilla ynkliga och försagda pojckstackaren, som inte kunde få fram ett ord. Ja visst, nu minns jag Er mycket väl!

Mördaren: Ja just den där lilla ångestfyllda, ynkliga pojckstackaren, som Ni gång på gång ropade fram för att roa klassen! ... Jag stod där och kunde inte få fram ett ljud och Ni växlade Ert ohyggliga, vidriga leende med pojkarna. Och på så sätt lyckades Ni tillintetgöra den sista lilla återstoden av själv-

Med stöd av den moderna psykologien har den tyska författaren Leonard Frank velat påvisa vilken avgörande betydelse barnomsintrycken och uppfostran ha vid utformningen av personligheten, hur känslan av vanmakt och mindervärdighet under en tidig period kan märka en människa för livet. Ur hans skakande drama framgår vilket oerhört ansvar som vilar på dem, som fått till uppgift att handha barn: föräldrar, lärare, sjuksköterskor, hembiträden. Det här skildrade fallet är ett ytterlighetsfall, men man frågar sig ovillkorligen, om inte många av de våldshandlingar man dagligen läser om i tidningarna nu kunna vara en följd av barnaångest och undertryckt hämndbegär, som lever kvar genom årtionden och pockar på en utlösning.

förtroende inom mig. Och under alla dessa år har jag fortsatt att tro att vem som helst kunnat göra vad som helst med mig. Och så är det fortfarande. Förstår Ni — ännu i denna dag! Läraren (avvisande): Ni vill väl inte på fulla allvaret påstå, att en man på... ja, hur gammal är Ni?

Mördaren: Trettio år.

Läraren: ...att en man på trettio år ännu lider av sådant, som han upplevde då han var åtta år.

Mördaren (ser ett ögonblick tyst tigande på läraren. Han talar långsamt och betonat): Senast i natt drömde jag om Er... ohyggliga ångestdrömmar! Fortfarande står jag som åttaåring darrande framför svarta tavlan och förmår inte skriva dit vad fem gånger sju blir... jag som är trettio år!

Läraren: Ni tycks tro att man kan uppfostra pojkar med mildhet.

Mördaren: Jag har blivit nedtryckt av den ångest jag känt inför Er. Och de förödmjukelser Ni lät mig utstå har gjort min själ sjuk för hela livet.

Läraren: Jag har mycket att göra. Vad är det egentligen. Ni önskar?

Mördaren: Jag tänkte att Ni kanske själv på den tiden var olycklig och förgrämd, att Ni kanske hade en stor familj att försörja. Allt för stora bekymmer. En fattig folkskollärare, som det obarmhärtiga livet gjort till en obarmhärtig straffmaskin. Men nu, tänkte jag, nu hade Ni säkert blivit en vis och mild gammal man. (I alltmer bönfällande ton.) Jag ville försona mig med Er. Ni skulle be mig en liten smula om förlåtelse. Det skulle ge mig kraft att tvätta mig ren, att resa mig och börja ett nytt liv med ryggrad, tänkte jag. Ni måste förstå mig! Hjälp mig! Såret finns fortfarande kvar inom mig, det blir större och större. Jag är en människa utan värde... och det är Er fel, herr magister, Er fel!

Läraren (maktmedvetet leende): Om Ni fortfarande vore min elev så skulle jag straffa Er för lögnaktighet och uppstudsighet mot en äldre person.

Mördaren (bedjande som ett barn): Nej, magistern, gör inte det, gör inte det! Hjälp mig, magistern! Hela mitt kommande liv beror på det.

Läraren (skadeglatt leende): Men eftersom Ni är vuxen...

Mördaren (viker tillbaka): Samma leende som förr! Ni har inte förändrats! Inte förändrats!

(Det knackar på dörren.)

Två åttaåriga skolgossar (den ena större, kraftigare, väl närd, bättre klädd; den andra liten, mager, illa klädd) komma in och bli stående innanför dörren. Den större står stadigt på båda fötterna och ser tryggt och fritt framför sig. Den lille ser sig skyggt och ångsligt omkring.

Den större pojken (med skolbarnsaktigt sjungande röst): Vi skulle hämta skrivböckerna, magistern.

Läraren: Vänta! (Till Mördaren) Sitt ner ett ögonblick! (arbetar vidare med skrivböckerna.)

Den lille ser sig ångsligt omkring med alla sinnen på spänn. Mördaren sätter sig. Han ser rörd på honom, som om han såge sig själv som barn. Den lille växlar ett blygt leende med mördaren, men rycker till och står som förstelnad då läraren gör en rörelse.

(Det knackar igen.)

Läraren (utan att se upp): Stig in!

G I F T E R A L D R I G

förrän Ni besökt vår utställning av

En ännu ung, hurtig och vänlig lärare stiger in.
 Den unge läraren: God morgon, kollega! Skulle det inte vara skönt med en liten promenad innan skolan börjar? Det är så vackert därute med all den nyfallna snön.
 Läraren: Jag är tyvärr inte färdig ännu. (Pekar på skrivböckerna och breder förargad ut armarna.) Den här årgången är långt under genomsnittet. Särskilt i rättskrivning.
 Den unge läraren (skrattande): Ja som skriftlärda faller inte pojkarna från himmelen!... Men i morgon bitti kanske? (På skämt till den lille, som står kvar i skuggan bredvid den andre): Nå, min lilla magra groda, kan du säga hur mycket sju minus sexton är?
 Den lille (Ser ängsligt på sin egen lärare, sedan förvånad på den yngre läraren och ler): Det går ju inte magistern!
 Den unge läraren: Jaså, går det inte. Men sexton minus sju då?
 Den lille (med sjungande röst som i skolan): Sexton minus sju är lika med nio.
 Den unge läraren (klappar honom på kinden): Duktig pojke! God morgon, kollega! (Går.)
 Läraren rättar de sista skrivböckerna och lägger dem med en smäll på högen.
 Den lille ser ängslig ut. Läraren jämnar högen och tar fram två äpplen ur skrivbordslådan. Med dem och skrivböckerna i handen går han ett steg fram emot barnen. Den större pojken sticker resolut mössan under armen och stiger fram i ljuskretsen. Även den lille närmar sig dröjande.
 Läraren räcker den större gossen en del av skrivböckerna och ett äpple. Först då får han syn på den lille och hans ansikte förvrids av ett hånfullt leende): Jaså Weigant kommer också hit för att hämta skrivböcker! (Lägger med en energisk rörelse tillbaka det andra äpplet i skrivbordslådan. Söker fram den lilles skrivbok ur högen.) Jaså du skäms inte att komma hit hem till mig! Kom hit! Närmare!
 Den lille närmar sig steg för steg, stel av fasa.
 Mördaren ser framåtböjd och med behärskad upprördhet på denna scen, en upprepning från hans egen barndom.
 Läraren (ser utan ett ord ett par gånger från skrivboken till pojken och från pojken till skrivboken, sträcker så ut handen och tvingar med sin blick barnet att vända örat till. Med ett ryck drar han vid örat åt sig den lilles huvud, slår vid varje ord hans ansikte mot den med rött fullprickade skrivboken och skriker): Sakta med "ck", Äta med "e"! Stjärna med "sk"! Och skriver man "amen" med två m? Amen??
 Han ger honom en knuff så han faller samman i ett hörn längst bort till vänster.
 (Barnets kvävda, hjärtslitande jämmer skär genom tystnaden. Den större gossen står rak och oberörd som en soldat. Mördaren stirrar full av fasa på scenen.)
 Läraren: Och du är fräck nog att våga dig hit? Hem till mig! Svara!
 Den lille (snyftande): Jag ville så gärna få bära böckerna jag också!
 Läraren (i raseri, medan han går fram till den lille): Amen med två "m"! (Ritar med sin signetring upprepade gånger ett kors på den lilles panna, där ett rött märke uppstår och väser hotande): Vad... har... du... egentligen... där... inne? (Går tillbaka till skrivbordet.)
 Den lille står med ena handen på dörrvredet, beredd att fly. Med utbredda armar och uppspärrade ögon trycker han sig mot väggen som en korsfäst. Det röda märket lyser på hans panna.
 Läraren: Ut!
 Den större gossen (med skolaktigt sjungande röst): God morgon, magistern!
 Avlägsnar sig med den snyftande lille.
 Läraren: Hela dagen har man obehag i skolan och under de lediga stunder, som man så väl förtjänar, skall man behöva hålla på med dessa lymfars skrivböcker. Vad säger Ni om det?

Till far med middagsmat.

Mördaren (tonlöst och tydlig i största upphetsning): Det kors Ni ritade på hans panna kommer aldrig att försvinna! Ni har brännmärkt honom. Och om det också försvinner från hans panna så har det redan trängt in i hans inre. Och den brännmärkte bär sitt märke i själen så länge han lever. (Hotandé) Hur många barn har Ni egentligen sänt brännmärkta ut i livet?
 Läraren: Hur menar Ni? Brännmärkta?... Jag har undervisat i trettiofem år. Det är åtskilliga, som jag förberett för livet. Inte har jag fått mycket tack, det kan Ni vara säker på.
 Mördaren (med tillbakahållet hot, långsamt): Kommer Ni ihåg en skolutfärd till Gutenbergwald? Det var en pojke ur Er klass, som var alldeles vild av förtjusning!
 Läraren: Var det på väg genom lövskogen till Reichenberg?
 Mördaren: Han klättrade upp i träden, skrattade och sjöng.

MÖBLER · MATTOR · GARDINER
 Stockholms största.

BRÖDERNE LJUNGGREN

15 MALMSKILLNADSGATAN 15

Läraren: Var det den gången som jag visade barnen gravhögarna?

Mördaren: Den pojken, det var jag!

Läraren: Ni var ju alltid annars så blyg och tyst. Jag kommer mycket väl ihåg det.

Mördaren: Och så strålande glad och uppspelt i skogen... Och när vi kom fram till värdshuset lät Ni mig inte följa med in... (långsamt) därför att jag inte hade en tioöring med mig till ett glas mjölk.

Läraren: Ja så högljudd och bråkig som Ni hade varit i skogen!

Mördaren: Jag måste stanna kvar utanför staketet.

Läraren: Ja det stämmer och Ni var till på köpet den ende som inte hade pengar med Er.

Mördaren: Den förödmjukelsen inför alla kamraterna träffade mig mitt i hjärtat. Förut hade jag varit så glad. (Han höjer rösten.) Det var kanske den gången, som jag blev märkt! (Han reser sig. Med till strypning höjda händer följer han läraren, som viker undan mot väggen.) ...märkt... med ett brännande märke... (stryper läraren) ...i min själ. (Lärens redan slappa kropp sjunker samman vid väggen.) Ett... glöddande... märke!

Kyrkklockorna börja dåna. Mördaren stirrar flämtande ned på den döde. Han ser sig förvirrad omkring. Med spänd, sammanhukad hållning, tar han några ändamålslösa, rådlösa steg fram och tillbaka, blir stående några ögonblick och får i den halvöppna skrivbordslådan syn på äpplet, som den lille inte fick. Med ett vansinnigt leende rycker han det till sig och stoppar det på sig. Hans blick faller återigen på den mördade. Gripen av skräck rusar han ut.

Det blir mörkt på scenen medan klockklangen dör bort.

Övers. av Viola W. MARKELIUS

Är Ni litterärt intresserad

bör Ni inte neka Er nöjet att hålla Er med

Bonniers Litterära Magasin

som innehåller

Högts ående lyrik
Utvalda noveller
Artiklar i litterära ämnen
Litteraturbrev från utlandet
Recensioner

Pris pr häfte kr. 1: —, helår kr. 9: —

Vandring

Sjung, människobarn, trots tårar och blod
din unga vandringssång!

Det grönskar evigt där du går
allt levandes cirkelgång.

Vi sändes ut i en fjärran vår
— en frostig och ödslig vår —
att vandra det evigas cirkel runt
igenom blod och sår.

Vi vet ej annan väg att gå,
vi vet ej annat bo
än hemmet som vinkar långt fjärran hän
av frihet och barnslig ro.

Vad tjänar frågor: varthän och hur?
Vi bär en hemlighet.
Men livet som bränner och blommar här
är allt, allt, som vi vet.

Den vår, som stod i ödslighet
skall nås av oss en gång,
men nås under blommande rosenträd
vid festlig kärlekssång.

Så vandra vi fram vår sällsamma väg
i skönhet, plågor och hat.
Sjung högt din levande kärlekssång,
du kära lilla kamrat!

Ragnar JÄNDEL

VÅRA LÄSARE DISKUTERA:

K R I T I K E N M O T L E D A R N A

Ställ problemen under debatt! manar Annie Wallentheim i sista Morgonbris. Bra. Det är av vikt att komma till tals med varandra om de frågor och problem, som beröra vår egen rörelse. I tider som dessa är det mera nödvändigt än någonsin att vara lyhörd, vilket inte betyder att lystra till alla tidens larmande röster men väl att dra lärdom och nytta av dem, hämta nya impulser till en ännu bredare krigsfront. Men det kan också bli tillfälle till självprövning och självkritik. Jag skulle tro, att vi i mångt och mycket har gått »udenom» allt för länge. »Räddhågan, olusten att röra vid saker som kanske synas oss obehagliga och som tilläventyrs måhända framkalla oro, debatt, tjäna alltid tillbakasträvandet.» Detta kan inte förnekas. Men hur är det? Har inte många, goda och ärliga uppsåt, många friska och sunda tankar ohjälpligt fallit till marken, då de stött på räddhågans och självgodhetens kompakta mur?

När W. längre ned i sin artikel talar om den till 99 % osunda och lömska kritiken mot ledarna, så tror jag att hon gör sig skyldig till betydande överdrift. Det verkar nästan som om hon själv fallit offer för den »räddhåga» hon fört påtålat. Visst finns det kritik, som är lömsk och osund, negativ och baserad på grinighet och egen oförmåga. Men man gör orätt, om man påklistrar flertalet kritiker denna kliché. Och om kritiken ändock blir negativ, så beror inte detta alltid på den kritiserande utan ofta nog på den kritiserade; på hans räddhåga att ingå i debatt. Just detta att neka att ingå i svaromål, eller att med tillsynes överlägsen färdighet avfärda den framförda kritiken som ovidkommande gör att den sjunker ned i förtalets trask. Ty när man märker, att vederbörande inte vill ta en på allvar, inte vill sakligt pröva de framförda synpunkterna, ja, då är det ju förklarligt om man misströstar och tron på ledaren vacklar. De mindre nogräknade få då ytterligare »vatten på sin kvarn». Alltså, klara ut begreppen! Och detta gör man endast om man har benägenhet att tala och lyssna till varandra. Ledaren måste lyssna till kritiken även om denna inte är så oratoriskt formfulländad.

Det heter visserligen att ledaren är till för att leda, inte för att ledas. Men det är också att märka att ledaren är vald av oss; han har fått vårt förtroende att förvalta. Han står i förgrunden, allas blickar äro riktade mot honom. Man kräver också mera av honom. Och för att kunna leda kräves det klar blick; han har inte bara att lita till sig själv; för att kunna leda måste han lyssna till sina uppdragsgivare. Den store ledaren är den som både kan leda och ledas. Man har rätt att fordra mera av honom, ty han är både det personliga och det samlande uttrycket för idéns kraft.

»Med harm måste man reagera mot detta smygande, förtalssjuka gift som alltid, men i synnerhet i tider då demokratin hotas från alla sidor, utgör en enligt min mening allvarlig fara.» Det skall villigt erkännas. Men det finns en annan minst lika stor fara för demokratin. Och det är denna benägenhet att skvla över fel och brister, som personer i framskjuten ställning har begått. Ett gift skall inte kapslas in, det skall drivas ut. Det är inte alltid »kritiken» är förtal eller lömskt gift. Men den kan förvandlas till detta om man inte gör sig immun

mot sjukdomen. Ty kritiken kan och är väl oftast framsprungen ur ett ärligt menande, har ett gott uppsåt. Den kan dock vara felaktig och oberättigad. Då gäller det att rätta till detta och inte nonchalera eller göra sig lustig över kritiken. Löjet har en enastående förmåga att döda. Är det inte ofta så att »förtalet» är grundat på ömse-sidigt missförstånd. Den kritiserade anser kritiken för obefogad; han vill inte anse sig ha felat. Den kritiserande ser annorlunda. Det blir ofta så att den ärligt menade kritiken upptages som ren illvilja. Det ligger en god portion sanning i André Gides ord: »Andras aptit berör en ofta obehagligt då man inte själv är hungrig.» Det finns en andlig mättnad, som blir illa berörd av kravet på större rörlighet och mera socialt patos. Dessa »mätta» se bara till den yttre verkligheten utan att märka det som rör sig bakom denna — det emotionella. De ha inte intuition av att det är något som fattas och kan därför inte förstå eller sätta sig in i det som driver de andra att komma med avvikande eller kritiska synpunkter. Utan att vilja generalisera, vill jag påstå, att i en del fall är det ledarna som göra sig skyldiga till avundsjuka och grinighet. Just därför att de känna på sig, att kritiken är berättigad, att den kritiserande ifråga om vetande och praktisk blick är dem överlägsna. Detta får inte erkännas, ingen får stå över dem. Så är det åtminstone i en del fall.

Vi måste göra klart för oss att »kritiken» från de negativa och avundsjuka måste övervinnas, från vilket håll den än kommer. Och just förekomsten av en dylik kritik skärper kravet på ledaren. Ty ser man att ledaren skratrar åt »flärden» eller gör något som kan betecknas som kryperi stimuleras »kritiken» och det är fara att den smittar av sig på andra. Man kan heller icke avfärda en kritik genom att påsätta den en kliché. Även om motivet är grundat på personliga intentioner, kan kritiken vara berättigad och behövlig. Men då måste andra, som mena ärligt, de som syfta till det helas bästa anlägga det rätta perspektivet.

Vi få också komma ihåg att mycket av den kritik, som riktas mot ledarna kommer från ungdomens håll och är orsakad av just de förhållanden, som W. påpekar i sitt avsnitt om »de ungas och gamlas ställning till varandra». Och jag tror inte att vi kan karaktärisera denna ungdomliga kritik som avundsjuk eller grämlöse över egna misslyckanden. Det faller ju på sin egen orimlighet — de ha aldrig prövats. Denna kritik är tvärtom ärlig och uppriktig. Ungdomen vill respektera ledarna. Men ungdomen är inte alltid så benägen att se på problemen som dessa. »Hos ungdomen är värdighet alltid populärare än förnuft.» Vi kan ju säga att idealet är att besitta båda dessa egenskaper — den ena behöves ju inte utesluta den andra. Förnuft utan värdighet utmanar löjet.

Vi få också ha klart för oss, eller det borde vara klart för oss alla, att en gammal

värld håller på att gå under och en ny värld börjar resa sig ur den gamlas ruiner. Det är också självklart att i en sådan brytnings-tid blicken mot ledarna skärpes; ser man då att de mera än nödvändigt solidariserar sig med det som är dömt till undergång, ja, då få de finna sig i att bli misstrodda och att folk tvivlar på dem, såvida de inte med övertygande sakskaäl kan bevisa att de handlat riktigt. Socialdemokratisk ungdom har fört visat att den böjer sig för sakskaäl. Det är en bra mycket större och ansvarsfullare uppgift att vara ledare för en demokrati än för en diktatur. Rädslan för att bryta mot vulgärtraditionen har åstadkommit och åstadkommer mycken skada inom vår rörelse. Detta att en socialdemokrat i framskjuten ställning inom det offentliga livet icke har mod att bryta mot sina föregångares vanor och mot de många onödiga representationsplikterna är ett allvarligt ont som inte får underskattas; vi kan inte riktigt veta var vi har honom och motståndarna anse honom principiös. Han vinner ingen respekt. Vad man måste kräva av ledaren, det är »goda exempel», icke goda föreskrifter. Vi måste av honom kräva lojalitet mot beslut och trohet mot den gemensamma idén. Vi få akta oss för att anamma den ytliga och tomma vulgärtraditionen, vi få inte ge en gammal kläd-nad ett nytt namn: hänsynstagande. Inga falska hänsyn!

Vi vet, att de som står i högsta ledningen ha en oerhört svår uppgift. Och jag tror, att det stora flertalet av rörelsens folk förstår deras svårigheter och respekterar deras handlingsätt även om det inte alla gånger ter sig så särdeles inbjudande. När de uppträda värdigt acceptera vi; vi veta, att det då ligger äkta hänsyn bakom. (Ingen skulle väl falla på idén att ifrågasätta värdighet och förnuft hos män sådana som Per Albin Hansson och Rickard Sandler).

Där grinigheten, oförmågan och grälsjukan gör sig bred, där skall den obönhörligen hållas efter. Vi ska inte gå ut på torgen med vårt missnöje och vår kritik utan den skall framföras inför rätt forum: organisationen. Där ska sannheten, riktigheten av kritiken prövas. Är den då baserad på rent egoistiska skäl, så är det ju så mycket lättare att gendriva den. Den egoistiska kritiken måste vi avvärja så att den inte vinner flera anhängare och detta kan vi inte göra utan att lyssna till den. Att nonchalera dessa »kritiker» är vida farligare än förekomsten av deras grälsjuka.

Låt oss bli lite mera uppriktiga och omedelbara mot varandra. Låt oss inte bakom en kritisk anmärkning ana eller tro en illasinnad avsikt. Bekänna vi oss till socialismen då bör vi också i vårt umgänge beflita oss om att vara ärliga mot varandra. Låt oss bryta med den borgerliga livsstilen, som har sina rötter i den kapitalistiska andans krassa nyttomaterialism och som håller på att förkväva friskheten och sundheten inom rörelsen. Det är här ledaren skall stå som ett gott exempel. Anammar ledaren den borgerliga livsstilen, ja, då göra också många andra detsamma. Och vi få dragas med detta ovärdiga kält och tjat, denna förlamande olust som dödar. Vi måste undvika den nesan »att med kroppens död plikta för att vi svikit anden».

Adrian PETERSSON

I nästa nummer
fortsätter diskussionen av bl. a.
sekreteraren HULDA FLOOD

»Barnen böra kunna äta i eget rum.»

ORIMLIGA BARNUPPFOSTRINGSREGLER för föräldrar med sådana bostadsförhållanden som påtalas i vidstående artikel.

»Barnen skola ha leksaker o. lekkamrater.»

»Vuxen bör ej sova i samma rum som barn.»

»Modern bör ha obegränsad tid för barnen.»

EN ARTIKEL SOM INGEN FÅR GÅ FÖRBI!

MORGONBRIS BOSTADSSEKTION

III VAD BOSTADSFÖRHÅLLANDENA BETYDA FÖR BARNUPPFOSTRAN OCH FÖR SJÄLSLIG HÄLSA

AV DEN UNGA KVINNLIGA LÄKAREN I OSLO, NIC. HOEL

Den moderna barnpsykologien, sådan den vuxit fram under de sista två årtiondena, har fått den allra största betydelse för vår förståelse av barnuppfosttran och vår uppfattning om hur karaktären utvecklas. De olika psykologiska skolorna — antingen de nu heta behaviourism, psykoanalys, individualpsykologi, Lewins affekt och viljepsykologi eller socialpsykologi — tillskriva miljön en mycket stor betydelse för utvecklingens förlopp och för uppfostrans lyckliga eller olyckliga resultat. Med miljö förstås då ett komplex av olika faktorer, av vilka inkomsterna, familjeförhållandena, samhällsställningen och bostadsförhållandena äro de viktigaste. Man talar om god och dålig miljö. Bostadsförhållandena äro en av hörnstenarna i detta komplex av faktorer. Oftast är förhållandet sådant, att det är omöjligt att skilja de olika faktorerna från varandra. I en dålig miljö äro vanligtvis både bostadsförhållandena och ekonomin, oftast också familjeförhållandena dåliga, i en god miljö är det tvärtom. Det visar sig nämligen statistiskt att de sämst ställda ha de sämsta bostäderna och de flesta barnen. Under sådana omständigheter bli de inre familjeförhållandena lättare disharmoniska. I en disharmonisk miljö bli både vuxna och barn disharmoniska. Såsom ram omkring det dagliga livet begränsar bostaden rörelsefriheten. Både för vuxna och barn sätter en trång bostad på olika sätt sin stämpel på tillvaron, den inte bara hämmar de sunda och fria livsyttringarna, utan den skapar också direkt konflikter och splittringar och på så sätt nervositet och själslig disharmoni. Under tryckta förhållanden är barnet långt mer bundet till hemmet och bostaden än den vuxne. Den vuxne kan, då han är ledig, skaffa sig tillfälle till nöjen eller sport eller hälsa på hos bekanta, medan barnet på grund av

ålder och utrustning har mycket kortare aktionsradie. När familjen har det dåligt ställt, tillbringa de därför, innan de börja skolan, största delen av sin tid i hemmet eller på bakgårdarna. Ungefär detsamma gäller för kvinnorna så som samhället av i dag är skapat. I familjer med små inkomster sköter kvinnan själv hemmet och hon uppehåller sig där under största delen av dagen.

Flera av de moderna psykologiska skolorna anse att barnåren äro bestämmande för sinnets och karaktärens utveckling. Konfliktrika barnår skapa lätt disposition för nervösa rubbningar vid vuxen ålder. Icke endast för sinnets harmoni, utan också för anlagens, karaktärens och intelligensens daning visar det sig att trånga bostäder och dåliga levnadsvillkor på olika sätt ha en ogynnsam inverkan. Det förefaller därför naturligt att först undersöka bostadsförhållandena och uppfostran.

Detta kan göras på olika sätt, t. ex. genom att undersöka vilka betingelser, som måste vara för handen för att en gynnsam uppfostran skall kunna genomföras. Den kan å andra sidan också göras genom att man statistiskt jämför antalet brottsliga, nervösa och dåligt utvecklade barn i god och i dålig miljö.

Inom den psykologiska forskningen är det inte litet som framkommit i form av praktisk vägledning i uppfostringsfrågor, och i och för sig kan det vara storartade råd och vinkar vi få, vare sig vi söka oss till den ena eller den andra riktningen. De lida emellertid allesamman av uppenbara brister i det de flesta med suveränt förakt bortse från bostadsförhållandena och de allmänna levnadsvillkoren. De förutsätta i själva verket utan vidare idealbostäder, som vanliga människor inte ha. Jag skall nämna några få exempel. Vi kunna t. ex. hålla oss till John B. Watson i "Psykologisk barnavård". Här förutsätter Watson helt enkelt att barnen ha eget sovrum, att modern har obegränsad tid att ägna åt barnen, att de ha leksaker tillräckligt, att de ha bad och W.C. Jag citerar:¹ "Först och främst säger det sig själv att barnet under det första året måste behandlas mycket varsamt... Från omkring 9 månaders ålder bör barnet börja att sitta på vanligt W.C. med fällbart barnsäte, och det bör då inte heller vara någon i rummet hos det" eller "då barnet är 3 år bör det med sköterskan i närheten börja hjälpa sig själv i badet"... "Vid 2½ års ålder kan ett barn börja klä på sig utan hjälp. Man måste börja mycket långsamt och ha mycket tålmod" o. s. v. Han förutsätter också att det bör kunna äta i ett eget rum. "Två barn borde aldrig få bada i samma badvatten... Låter man barnen efter kvällsmåltiden få leka lugnt med en

¹ Detta och följande citat hämtade ur den norska översättningen.

blyertspenna eller med papper, färgkritor och lera eller läser man högt för dem, så gå de och lägga sig utan invändningar och somna mycket fortare." eller: "Om det på något vis kan undvikas, så låt icke barnen sova i samma rum. Varje barn bör ha sitt eget rum. Varken barnsköterskan eller någon annan vuxen borde någon sin sova i samma rum som ett spädbarn eller ett större barn." Man kan finna många fler liknande citat. Typiskt för alla dessa krav är, att de endast tillfredsställas under mycket rymliga bostadsförhållanden. Det stora flertalet av dem som tillhöra arbetarklassen och andra lägre inkomstgrupper ha en bostad på från ett till två, mycket sällan tre rum, ofta har barnet inte ens egen säng. Man kan lätt påvisa detta både i Skandinavien och i större europeiska länder. Sämst äro naturligtvis de ställda, som äro arbetslösa eller oförmögna till arbete. Berlins sjukassa uppger t. ex. att bland förvärvsodugliga sjuka bodde 5 % fyra eller fem personer i ett rum, 2 % av dem bodde 6 personer i samma rum, 1 % 7 personer, 19 % hade inte egen säng.

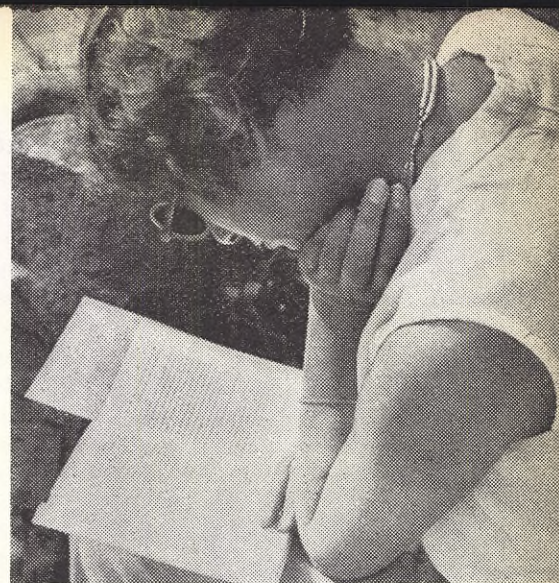
MAN BEGÄR FÖR MYCKET AV DEN VANLIGA MODERN I DET TRÅNGBODDA HEMMET

Signy Arctander, sekreterare vid Statistiska Centralbyrån i Oslo, har undersökt förhållandena i denna stad. Jag återkommer upprepade gånger till denna avhandling. Här skall endast nämnas att 57 % av lägenheterna i Oslo år 1920 voro på 1 eller 2 rum och kök. Om lägenheter utan eller med delat kök räknas med, kommer man upp till drygt 61 %. Hon uppger för Bergen 53 %, för Trondheim 50 % o. s. v. I Köpenhamn var antalet 1- och 2-rumslägenheter år 1921 52 %, i Stockholm och Helsingfors år 1920 c:a 72 resp. 82 %. I Oslo var år 1920 25 % av befolkningen bosatt i överbefolkade lägenheter. Dessa siffror gälla för staden i dess helhet. Om vi fränskilja de bättre ställda stadsdelarna bli siffrorna helt anorlunda. I de nordöstra och sydöstra delarna av Oslo, vilka äro utpräglade arbetarstadsdelar, fanns år 1925 85 resp. 81 % 1- och 2-rumslägenheter, medan siffran för dylika lägenheter på "Västkanten", där de bättre ställda bo, var 29 %. Av överbefolkade lägenheter fanns i nordost och sydost 20.5 och 20.8 % men på Västkanten 6.2 %. Det borde vara tämligen klart, att det är löjligt att uppställa sådana regler för barnuppfostran, som jag nämnde från Watson, när vi ha att göra med sådana bostadsförhållanden. Föreställ er t. ex. en arbetarhustru med flera barn i alla åldrar, utan hjälp och bosatt i en 1-rumslägenhet. Hur skall hon kunna ha tid att med tålmod ägna sig åt barnen, låta dem äta i

eget rum, sova i eget rum, ge dem leksaker som utveckla deras anlag?

VAD PSYKOANALYTIKERNA INTE TAGIT MED I BERÄKNINGEN

Alla dessa krav äro fullkomligt omöjliga att uppfylla för henne. Men denna fullkomligt verklighetsfrämmande tankegång gäller inte bara Watson. Vi kunna i en hast välja Ethel Mannin, som i sin bok "Sunt förnuft och våra barn" bl. a. säger: "Barnkammaren borde vara ett rum, där det finns alla slags verktyg och råmaterial, som t. ex. trä och lera, papp, stycken av säckväv, tygbitar etc., så barnen kunna välja vad de ha lust till och när de ha lust till det." Eller vidare: "Om barnet spelar gramfon i sitt eget rum, tycker jag inte det angår mig om det lägger tillbaka plattorna eller inte"... "I vilket tillstånd hon behagar lämna sina tillhörigheter är verkligen hennes egen ensak." Också här förutsättes utan vidare egen barnkammare med ändamålsenligt lekmaterial. Råden äro absurda när vi tänka på hur de verkliga förhållandena te sig — i en 1- eller 2-rumslägenhet äro låt oss säga fem personer dagligen samlade; de äta, sova och ha sina kläder där. Det skulle vara fullkomligt omöjligt om alla slängde sina tillhörigheter omkring sig. Och låt oss fortsätta med Charles Boudouin i "Barnuppfostrans psykoanalytiska bakgrund". Han framhåller hur viktigt det är att barnet inte utsättes för sexuella chocker, att barnet inte bör ställas i svårare rivalitetsförhållanden till syskon, icke uppleva "avskiljnings- och avvänjningschocker", att det inte bör lämnas allt för mycket åt sig själv etc. Han förutsätter också leksaker och material till leksaker såsom nödvändigt för en "sublimering", d. v. s. avledning av driftsenergien till nyttig och produktiv verksamhet. Egentligen önskar han helst att föräldrarna skulle vara analyserade, men däremot nämner han ingenting om bostadsförhållandena. Psykoanalytikerna ha påvisat att barn, som onanera, icke fara illa av detta, men att de däremot kunna lida allvarlig psykisk skada genom förbud eller bestraffningar i samband med onanering. Men i en trång lägenhet där barn och vuxna trängas inpå varandra, är det klart att det blir svårt att inpassa och tillåta en sådan oinskränkt driftsutlösning. När föräldrar och barn sova i samma rum, och ofta barn av olika kön sova i samma säng, är det inte möjligt att undvika att barnen uppleva en sexuell chock. Om moderns tid är fullt upptagen med matlagning, lagningar, tvätt och kanske av och till med förvärvsarbete utom hemmet, måste barnen nödvändigtvis lämnas ensamma och både utsättas för "avskiljnings- och avvänjningschock".

»Husmodern måste få en viss fritid, som hon kan ägna åt självständig verksamhet.»

Bakgården, den mest vanliga lekplatsen för arbetarbarnen i städerna.

Ett av undantagen, som bekräfta regeln.

DÅR FAMILJEIDYLLEN OMÖJLIGGÖRES AV BOSTADSFÖRHÅLLANDEN

Jag vill också gärna nämna Margit Cassel-Wohlin's "Sju gyllene regler för barnuppfostran": "Kom ihåg att från barnets sida är det ett uttryck för det renaste och oskyldigaste verksamhets- och kunskapsbegär, när det river sönder böcker, drar ner blommor, klättrar på stolar och slamar med grytlock" ... "Man anser visst i allmänhet att nyttiga föremål inte skola användas som leksaker. (Hon nämner klädnypor, vispar, grytlappar m. m.) Men då brukar jag säga, att de äro mycket billigare och starkare än det kram man köper i butikerna." Men när nu en familj varken har råd till böcker eller vispar och ändå mindre till leksaker, hur går det då? Vidare heter det: "Man skall inte säga till barnet: "Låt bli! Sitt stilla! Tyst med dig!" Det finns naturligtvis saker som barnet inte får röra, men "det lär barnet sig snart, om det genomföres konsekvent och om det har sitt eget rum eller sin egen vrå, där det är oinskränkt herre..." "Det är säkert fördelaktigt om man kan ordna det så, att de minsta kunna få sitta ensamma och leka med sina klotsar och hinkar åtminstone några timmar om dagen och få vara litet i fred för äldre syskons och kamraters maktspråk. Annars bli de i sin svaghet alltid underlägsna och beroende och få aldrig ro att utveckla sina egna små infall och fantasier. Leksakerna tagas ständigt från dem, de bli avbrutna i det de hålla på med, tvungna att gå i ledband, och detta kan grundlägga en osjälvständig karaktär för hela livet." Som ideal uppställes: "Man skall försöka att skapa en verklig familjekrets, så att det redan från

början känns som verklig fest när alla kunna samlas omkring brasan..." Brasan... det låter som om Margit Cassel-Wohlin inte anade hur få brasor det finns och hurudana det stora flertalets bostadsförhållanden äro, för att inte tala om ekonomien, som lägger hinder för en sådan "familjeidyll". Jag frestas att berätta om två barn intagna på uppfostringshem och skyddshem. En liten 9 års flicka har förts till skyddshemmet därför att hon en gång rymde hemifrån. Hon lägges in på observation på en nervavdelning därför att hon gör ett melankoliskt intryck och väter i sängen. Redan vid andra samtalet öppnar hon sig och berättar litet om orsaken till att hon rymde hemifrån. De bodde i en 1-rumslägenhet, modern, som var fränskild, en inneboende och en liten bror. Brodern och den lilla flickan hade aldrig lov att leka uppe i lägenheten därför att det var för trångt och för att möblerna inte skulle fördärvas. De måste alltså leka på gården, en typisk bakgård. Hon ägde inga leksaker och fick inte lov att besöka några lekkamrater eller ta dem med hem. Brodern var på uppfostringshem för snatter. Också han visade sig vid samtalet vara ett ytterst nervöst och olyckligt barn. Han berättade att han aldrig hade stulit någonting utanför hemmet. I hemmet tog han bara från den inneboende, som var moderns vän. Pengarna, som gossen tog, använde han till att köpa gottor, som han delade ut bland barnen i huset. Barnens framställningar visade sig vara riktiga. Modern bekräftade förhållandena och sade: "Säg mig vad jag skall göra. Vi har bara det här enda rummet. Vi har dålig råd och kan inte köpa nya möbler, om de vi har skulle gå sönder och leksaker har vi inte pengar till. Om

barnen bråkar för mycket i rummet, vill inte inneboenden stanna kvar." Jag tror att en sådan berättelse, trots moderns brist på förståelse för barnens behov, är typisk för den tränga bostaden och den dåliga ekonomien.

Hur utmärkta regler man än ställer upp, hur riktiga de än i och för sig äro, borde det vara klart, att man inte längre kan bortse från de yttre svårigheter, som genast göra sig gällande när dessa regler skola genomföras. Man kan inte längre bläögt och idealistiskt glömma det verkliga livet och den stora massans levnadsförhållanden när den praktiska psykologien skall utformas. Antingen måste psykologien anpassas till realiteten eller, om detta är omöjligt, — vilket det är — måste man angripa det onda från grunden, nämligen ändra på bostadsförhållandena och de ekonomiska villkoren.

KRIMINALITET, DRYCKENSKAP, NERVÖSA RUBBNINGAR I STÖRRE UTSTRÄCKNING I DE ÖVERBEFOLKADE STADSDELARNA

Jag nämnde i början att det fanns två vägar att gå när man ville påvisa bostadsförhållandenas stora betydelse också då det gäller själslig hälsa. Det ena var att påvisa att man begär för mycket av den vanliga modern, när man fordrar, att hon skall praktisera modern barnpsykologi.

Den andra vägen är att statistiskt undersöka förhållandena. I många länder har man gjort dylika undersökningar, vilka visa att kriminalitet, dryckenskap, antalet

OM MODERNS TID ÄR FULLT UPPTAGEN med matlagning, lagningar, tvätt m. m. hur mycket av hennes kraft och intresse blir över för hennes barn?

omhändertagna barn och nervösa rubbningar i långt högre grad förekomma inom områden, där bostadsförhållandena äro dåliga. Jag skall här hålla mig till undersökningarna av bostadsförhållandena i Oslo.

ANTALET BÖTFÄLLDA STIGER MED ANTALET ÄR, SOM TILLBRINGATS I DEN DÄLIGA BOSTADEN

Först har man undersökt kriminaliteten i städerna och på landet. Kriminaliteten är störst i de tätast bebyggda delarna av städerna. På landsbygden stiger den med boendetätheten. Detsamma gäller anhållandena för dryckenskap och antal fall där barn omhändertagas av det allmänna. (Det gäller här sådana barn, på norska kallade "vergerådsbarn", som det allmänna tar hand om antingen av den anledningen, att barnen äro så nervösa och svårhanterliga, att föräldrarna inte kunna reda sig med

dem, eller också är det frågan om barn, vars hem äro så dåliga, att barnen inte lämpligen böra stanna där.) Antalet sådana barn är större i de tätbebyggda delarna av städerna och långt mindre på landsbygden.

I Oslo blevo t. ex. år 1925 5,7 på 1.000 barn omhändertagna, medan på landsbygden siffran endast var 0,9. Uppgifterna över förbrytelser, dryckenskapsförseelser och försummade barn tyda på en stark koncentration av dessa missförhållanden i huvudstaden, men de äro ytterst ojämnt fördelade på Oslos olika stadsdelar. Om

Förstadsbarn

Barn i förstaden:

tälj om ett påskyndat missfall,
tälj om den farhågsna kärleken
efter det,
om den på måfå skedda avlelsen
och vad sedan följde —
hur ett barn måste födas
fastän ingen ville det:
i ett rum med sex människor,
sjaskiga tapeter och
obetald hyra.

Berätta om trängseln,
onda miner,
morranden
varje gång den lilla ungen
skrek.

Om de paltor
modern kunde pryda henne med
och skön var hon ändå,
ängel i snusket —
om pappans fräsning.

då han gick till arbetet:
nu är det en satan till igen!
Och du är inte arbetsför,
sade han till modern.
och hon grät.
Och däri gjorde hon rätt.
Men sedan log hon.
Och det var också rätt.

För varje barn har rätt
att ha en leende moder.
Och varje barn är ett leende
för sin fader och sin moder,
Också förstadsbarnen —
i dem ler livet mest.
Men det är tungt att le
i ett rum med sex människor,
sjaskiga tapeter
och obetald hyra.

Elmer DIKTONIUS

man jämför de olika stadsdelarna och får fram de olika siffrorna för förhållandet mellan antal rum pr lägenhet, kriminalitet och försummade barn, visar det sig, att stadsdelarna på "Västkanten", där bostadsförhållandena äro relativt goda och de ekonomiska villkoren likaledes drägliga, ha det upp till 15—20 gånger så bra ställt som på "Östkanten", d. v. s. 15—20 gånger så gott utrymme, 15—20 gånger så få arresteringar för dryckenskap och fall av omhändertagna barn o. s. v. Om antalet bötfällda i Frogners församling — en typiskt "fin" stadsdel — beräknas till 14, antalet bötesfångar till 28 och antalet fall av omhändertagna barn till 83, äro siffrorna för Sagens församling respektive 122, 136 och 122, för Petrus' församling 177, 150 och 145, för Wexels församling 196, 189, 175. De tre sistnämnda församlingarna äro typiska arbetarstadsdelar.

Om man gör undersökningar inom befolkningsgrupper med samma ekonomiska standard, visar det sig, att de som bo dåligt ha större kriminalitet och flera fall av omhändertagna barn än de som bo bra. Det förekommer 26 % fall av omhändertagna barn bland de av fattigvården understödda som bo dåligt, medan de understödstagare, som bo bra, endast uppvisa 0.8 %. På samma sätt visar det sig att antalet bötfällda stiger med antalet år, som tillbringats i den dåliga bostaden. De familjer, som bott i dåliga Oslostadsdelar i mindre än 5 år ha 8.1 % bötfällda, medan de som bott där mer än 5 år ha 10.4 %. Och då det gäller omhändertagna barn, har första gruppen mindre än 1/2 % medan det i gruppen på över 5 år finns 2.6 %.

DE TIDIGAST OMHÄNDERTAGNA BARNEN FRÅN TRÅNGBODDA HEM VISA BÄSTA RESULTATEN

När det gäller bötfällda män blir det åtskilligt fler av dem, när uppehållet i de dåliga bostadsområdena varat mer än 5 år, och bland kvinnor förekommer överhuvudtaget bötfällningar endast när uppehållet varat mer än 5 år.

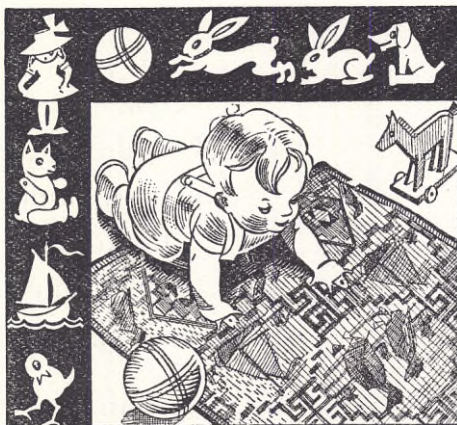
Från folkskolorna i Oslo blevo under år 1927 sända till särskola från Västanskolorna: i Uranienborg 1 barn och från Majorstuen 4. Från Östkantskolorna: i Möllergaten 9 och i Gamlebyen 13 barn. De barn som sändas till särskolorna äro sammansatta både av barn med låg intelligens och av barn med psykopatiska eller nevrotiska drag. Undersöker man procentalet av dessa barn i skolorna finner man att det t. ex. i Uranienborg var 2.2 % medan Gamlebyen hade 40 %, Russelökken 28 %, Möllergaten 34.7 %. Skolan med låg procent är en utpräglad Västskantskola.

Man kan också undersöka hur det går för

de omhändertagna barn, som på olika åldersstadier avlägsnats från hemmet. (Signy Arctander och Sigurd Dahlström: "Vordan går det vore vergerådsbarn?") Det visar sig här med frapperande tydlighet att de barn, som tidigt avlägsnats från hemmet, visa de bästa resultaten. Alla sådana barn inom Oslo, inalles 3.347, som under perioden 1900 till 1928 blivit omhändertagna, ha undersökts. Av pojkar som lämnats bort före treårsåldern ha senare 12.3 % råkat i konflikter. Av dem som lämnats bort efter 8-årsåldern 36.2 %. För barn, som avlägsnats så sent som i åldern 15—16 år kommo 45 % i strid med lagen.

ETT SEXUALLIV I EN TRÅNGT BEBODD BOSTAD MÅSTE BLI OROLIGT OCH DISHARMONISKT

Allt detta torde visa att felaktig utveckling, vanartighet och mer eller mindre utpräglad nervösa lidanden äro starkt beroende av miljö- och familjeförhållandena.

En hel sagovärld

av roliga figurer ...

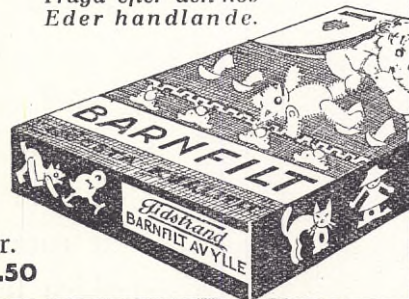
Tidstrands barnfilt är lätt, varm, mjuk och ullig. Den är också lätt att tvätta.

Tidstrands

barnfilt

försäljes i en prydlig presentförpackning i samma färg som filten.

Fråga efter den hos Eder handlande.

Kr.
4.50

Och bostaden är den cirkel, som bestämmer familjens möjligheter till ro, frid och konfliktlöshet inom hemmet.

Vi ha mest sysselsatt oss med barnens förhållanden — därför att grundstenen lägges i barndomen. Men också för de vuxna spelar bostaden en avgörande roll. Jag tror det är överflödigt att skildra de stora svårigheterna, det split och den upprivenhet, som den trånga bostaden skapar. Det är tillräckligt att nämna sexuallivet. En var känner säkert till att nervläkarna av i dag tillskriver ett disharmoniskt sexualliv en stor betydelse som sjukdomsorsak vid nervösa lidanden. Ett sexualliv i en bostad, där alla leva inpå varandra, måste nödvändigtvis bli oroligt och disharmoniskt. Den sexuella tillfredsställelsen måste äga rum när inga andra äro hemma eller också i smyg under natten. Det blir aldrig tillfälle till en lugn och naturlig utlösning när lusten kommer på. Sexuallivet tvingas att rätta sig efter yttre tillfälligheter och måste bli spänt, alltid på vakt, i stället för ett harmoniskt samliv. Det är som många både unga och äldre säga när de få tillfälle ta del av sexuell upplysning: "Det är nog gott och väl att jag vet detta, men säg mig hur jag skall kunna bli i tillfälle att följa de råd som upplysningen ger."

Är det möjligt att med utgångspunkt från vad vi veta om barnpsykologien i dag ställa upp mönster för en idealbostad? Jag tror att vi kunna besvara denna fråga med "ja". För att en mor och en familj skall kunna följa psykologiens grundregler för samvaron mellan människorna, måste man först och främst fordra, att vuxna och barn äro skilda från varandra under största delen av dagen. På det hela taget måste bostaden vara så inrättad, att de olika familjemedlemmarna äro relativt oberoende av varandra. Skall barnets personlighet få utveckla sig, dess driftsliv ledas i harmonisk riktning, ångestfritt, personligt och dock behärskat, måste barnet få en rad specialfordringar uppfyllda. Det måste ha lekmateriel, det måste kunna leka med jämnåriga och det måste få möjligheter att fritt tillfredsställa sin verksamhetslust. Med andra ord, de flesta barn måste bort från familjens dagliga gemensamma uppehållsställe och över i en värld, som passar för dess utvecklingsstadium.

För att också kvinnan skall få möjlighet att för egen räkning utforma sitt liv tillfredsställande, måste vissa minimikrav på fritid och självständig verksamhet tillfredsställas. Och man kan för hennes räkning fordra att den stora dagliga arbetsbördan, såsom matlagning, rengöring, barnavård, inte upptar hela hennes fritid. Det som med andra ord kräves, är att en ny bostadsform träder i stället för den vi nu äro vana vid. Efter allt det vi sagt,

CARNUSOL

rengör och polerar möbler m. m. utan att lämna fett efter sig.

Absolut oskadligt för ytan. Pris pr flaska Kr. 1:25
Säljes i alla Färg- och Kemikalieaffärer.
Fabrikanter: **WINGÅRDS, MALMÖ**

bör det framstå som självklart, att en omorganisation som kan uppfylla dessa idealkrav inte kan ske på så sätt att alla familjer i ett samhälle tilldelas lägenheter, som svara mot familjens storlek. Detta är enbart av ekonomiska skäl inte möjligt. Det torde väl också vara omöjligt att sätta i gång med en nedrivning av alla 1- och 2-rumslägenheter, som existera. I de bebyggda bostadsområden, som redan finnas, kan problemet endast lösas genom att utvidga antalet institutioner, som avlasta hemmet och modern såsom barnkrubbor, barnträdgårdar o. s. v., vilka böra upprättas inom räckhåll för varje kvarter.

KOLLEKTIVHUSET RÄDDNINGEN — FÖRHÅLLET MELLAN FÖRÄLDRAR OCH BARN FÅR EN SUNDARE PRÄGEL

Den nya bostadsform, som närmast svarar mot idealkravet, är kollektivhuset, med många smålägenheter, gemensamma matsalar, bad- och tvättinrättningar, barnavdelningar och inrättningar som taga specialuppgifterna om hand.

Med kollektivhuset följer icke ett skiljande av mor från barn eller en upplösning av familjelivet. Tvärtom visar liknande institutioner, som på många ställen äro skapade, särskilt i Sovjetunionen, att bandet mellan föräldrar och barn icke brytes utan snarare får en sundare prägel och lugnare former. Man pratar så mycket om moderskärlek och ädla familjekänslor. Jag tror att den mor, som är bunden vid tvätt, matlagning och arbete hela dagen och som icke har någon möjlighet att få sina personliga behov och intressen tillfredsställda, inte får något andligt överskott av fina känslor; hon är helt enkelt för trött. Det samma gäller alla, vuxna och barn. Ett visst minimum av personliga behov, både när det gäller driftliv och intressen, måste tillfredsställas innan man kan begära någon andlig hälsa. Mentalhygien utan bostadshygien är bara tomt prat. Ingen kan sväva i tvivel om att både familjelivet och bostadsförhållandena, såsom de arta sig för det stora flertalet av befolkningen, har mistat sitt reella och verkliga innehåll. Den rikedom på konflikter, som finnes i en trång bostad, har ödelagt familjelivets sanna mening, nämligen att skapa fria, självständiga och onervösa människor. Samtidigt måste vi göra klart för oss att det kräves en hel omläggning av samsamsförhållandena och den officiella hållningen för att en sådan omgestaltning av det dagliga livet och bostadsförhållandena skall kunna i någon mån genomföras. Icke desto mindre är det den vägen man måste gå, om inte allt som heter modern barnuppfostran och praktisk barnpsykologi skall bli lyxföreteelser, förbehållna ett litet fåtal inom samhället.

Eisensteinfilmen Storm över Mexiko har rönt kritik för sin schematiskt uppbyggda berättelse om den förtryckte daglönaren och hans madonnaliknande hustru kontra den spritkonsumerande arbetsgivaren och hans sadistiska dotter. Men trots de grova bristerna, som förresten motvägas av sällsynta, suggestiva typstudier, gör filmen ett fullkomligt förkrossande intryck på publiken. Trots de banala överdrifterna i handlingens utveckling är det säkert få som lämna biografen utan att säga sig själv: Så är det alltså, så ohyggligt förtrampar alltså den ena folkgruppen den andra. Överklassens kvinna är grym i sin okunnighet om människorna utanför hennes krets — för henne är de helt enkelt inte människor. Men folkets dotter, som vet om kampen för brödet, hon äger en vishet, en tro på de starka, friska krafterna i folkdjupet. Hon finner vägen ut mot vidderna och går den fram som den personifierade friheten.

VEM HAR RÄTT, FAR OCH MOR ELLER FRÖKEN?

Spridda omkring i landet arbeta nära 20.000 lärarinnor i folk- och småskolor. Men hur många arbeta männe utom skolan, hur många arbeta att hjälpa barnen till bättre hemförhållanden — till bättre bostadshygien, sundare föda, gladare hemmiljö — hur många? Säkerligen en hel del lärarinnor, men de knoga ensamma var på sitt håll, istället för att arbeta tillsammans på en gemensam social arbetsfront och mobilisera de loja att följa sig. Morgonbris har från av dessa socialt verksamma lärarinnor mottagit skriftliga vittnesbörd om tillståndet ute i bygderna, och säkert är, att det finns otroligt mycket att göra och reformera. Lärarinnornas erfarenheter skulle, om de samlades, bli sociala dokument av unikt värde. De skulle upplysa om, hur fattigdom och dåliga bostadsförhållanden förstöra barnens både fysiska och psykiska hälsa, hur nödvändigt det är med små klasser — inte som nu allt större och större klassavdelningar — så att skolan kan ge den individuella fostran barnen så väl behöver som motvikt mot en olämplig hemmiljö. De skulle kunna upplysa om, ja, oändligt mycket mer, och Morgonbris har därför för avsikt att då och då publicera en del autentiska vittnesbörd av intresse från lärarinnor landet

runt. Här nedan följer till att börja med ett brev från en lärarinna i Norrland.

Hon kommenterar själv sin skildring: Jag är rädd att Ni stannar för mycket vid stadsproblemen — jag är inte i stånd att här leta fram någon ny, förädlad familjetyper, men jag försöker göra er bekant med vad jag har runt omkring mig. Det är kanske bara en förtjänst med min berättelse men jag hoppas den skall räknas mig till godo. Det är verklighet bakom varje fall.

Vi ha lov sista timmen i dag för att se en skolfilm senare på eftermiddagen. Klassen stormar jublande ut och hem. "O, så roligt, så roligt det ska bli. Jag har aldrig sett en film förr" ropar Greta, där hon springer förbi mig på skolgården. Jag ser efter henne. Så lite det behövs för att göra ett barn lyckligt, och lilla Greta behöver då sannerligen lite av verklig sund glädje.

En halvtimme före den utsatta tiden har jag nästan hela unghögen på skolgården. När jag kommer ner, saknar jag Greta. "Jo", säger Lisa, "hon fick inte gå. Hennes mamma sa, att det var synd å se film". Jaså, vi var där igen — detta synd, och åter synd. Jag tror jag hört det till leda. Nå, jag samlar ihop flocken, och vi tåga i väg. Filmen visar en hel serie djurbilder. Ungarna gapa av förvåning och

FORTSÄTTNINGEN PÅ ÖVERSÄTTNINGEN av Friedrich Engels »Kring bostadsfrågan» måste på grund av utrymmes-skäl stå över till nästa nummer.

SYMASKINER

begagnade, med 3 års garanti från 30 kr. Reparationer väl o. billigt. Även i hemmen.

11 57 37

WESSTRÖM & HOLM

Mästerns väg 55, Stockholm.

11 57 37

förtjusning. Då en bisamling svärmar, ill-hojta de av spänning. Det går inte att sitta tyst. Vi få göra en titt upp till lapparnas land. Bilderna rulla, ungarna ha stormroligt, men själv kan jag inte ha roligt — jag måste tänka på Greta. Hon, en av de finaste, djuptänkta jag har. Vad hon skulle fått ut mycket av det här, och vad hon skulle ha känt det svårt att behöva stanna hemma.

Det är morgonen efter. Ungarna prata om varandra på skolgården och i korridorerna om det underbara, de upplevat dagen förut. Greta står tyst. När jag kommer in, går hon blygt fram och ger mig ett brev. "Kära fröken", står det i brevet. "Jag trodde fröken om gott, ja nästan hoppades att fröken va frälst, men så kom Greta hem i går å sa, att fröken tänkte ta barnen på bio. Vet inte fröken, att bion är ett djävulens bländverk? Kristus kommer snart, är fröken beredd?" — Det är verklig religiös övertygelse bakom orden. Jag vet det. Men jag är upprörd i mitt innersta, av det jag kallar inskränkthet. Skolan är slut för dagen. Alla storma ut, endast Greta stannar kvar. Så är vi ensamma Greta och jag. "Nå hur är det lillvännen", säger jag "va du mycket lesen i går, för du inte fick följa med?" "Jaa", viskar hon "Grät du?" frågar jag. "Jaha, men jag fick följa mamma till bönhuset i stället". Jag hajar till. Mötena på bönhuset börja kl. åtta på kvällen, och med eftermote räcker det till framemot

tolv. Det är en bra bit att gå från bönhuset till Gretas hem. Alltså har ungen inte kommit i säng förrän kl. ett på natten. I Gudar! Jag har inte hjärta att säga något åt Greta om det i dag. Greta står fortfarande och tittar på mej, men så kommer det: "Tar djävulen fröken nu?" Stackars lilla Greta! Jag lägger armen om henne och lugnar henne, så gott jag kan. "Han som kan hjälpa oss alla tar nog hand om både dej och mej lilla Greta!" Lugnad ser hon upp, men så kommer det undrande. "Är det synd att se film?" Vad i all världen skall jag svara? Säger jag "nej", dömer jag hemmet hennes, säger jag ja", dömer jag mig själv. "Du får ju se bilder", säger jag. "Filmen är också bilder, ser du, men en del av de bilderna är så fula och stygga, så det kan vara synd att se dem, men du kan vara lugn, jag låter inte er se såna fula saker!" Greta har fått någonting nytt att fundera på, och jag bävar för frågorna i framtiden. Hur skall jag bära mig åt så att jag inte ökar konflikten mellan hemmet och skolan?

Nästa gång vi beskådade en skolfilm, var Greta med och såg "levande bilder", och jag hoppas att Gretas mamma svävar i okunnighet om, att hennes dotter sett en film. Vad hon däremot blev mycket medveten om var, att jag förbjöd barnen att gå till bönhuset på kvällsmöten, om de skulle till skolan dagen efter.

Det är Sigrids mamma, som uppsöker mig efter det påbudet. Sigrid är enda barnet.

"Hur menar fröken, jag ska göra, när Karl är borta å kör. Jag kan inte lämna jäntungen ensam hemma, när jag går på bön", utbrister mamman. "Jag vet inget annat", säger jag "än fru Pålsson får bli hemma". "O, vad ska Jesus säga då?" frågar hon förfärad. Jag ser på henne. Detta att tala om Jesus, som det vore en halvbror, en kusin på besök, eller om söte, härlige Jesus, som om det vore en maträtt, eller ibland så slamsigt och vårdslöst, som det var fråga om ett par gamla galoscher, är intet nytt för mig. "Vad tror fru Pålsson, att vi fått förståndet till, om inte för att använda det?" frågar jag kort. "Med aldrig så lite förstånd måste man väl begripa att en barnunge ska ha sömn, och särskilt om de ska kunna orka med skolarbetet. "Kanske det", säger fru Pålsson sötsurt. "Välkommen till mötena", tillägger hon, när hon går. Jag tar henne på orden och kl. nio kvällen därpå, är jag på bönhuset. Kvällens andre talare är då redan i talarstolen. Den första jag får ögonen på är Sigrid. Jag skickar resolut hem henne. Konflikten ökar.

2.

Det finns knappt något, som så kan lösa tungans band hos barn som de bibliska berättelserna. De äro så enkla och dramatiska, att barnfantasin skenar i väg på oanade stigar De ha ett extra värde som

Det är hon

som tillreder den goda

Gyllen-osten,

mejerinnan vid Eskilstuna Mesostfabrik. Hon är mycket skicklig.

Men hon är inte ensam. Hon har många trogna medhjälpare, alla lika prydligt vitklädda och rena.

De sätta en ära i att göra GYLLEN-OST så bra som möjligt.

Ni gör Er själv och Er familj en tjänst när Ni ger dem

Gyllen-ost.

ESKILSTUNA
MESOSTFABRIK

K. J. KARLSSON
Kungl. Hovlev.

75 öre

Musik — Fest — Leningrad

20—30 maj 1934.

Mellan den 20—30 maj avhålls i Leningrad utomordentliga musikfestligheter. Programmet är synnerligen rikhaltigt och upptager såväl klassisk musik som verk av sovjet-ryska kompositörer. Den bekante violinvirtuosen Jascha Heifetz (USA) och de mest framstående ryska solisterna medverka.

Konserterna äga rum i Leningrads största konsertsalonger, Vinterpalatset och Eremitage, och även i Kinesiska Teatern — Djetskoje Selo.

Utom musikfestligheterna företagas rundturer i staden, besök i kulturella och sociala institutioner.

Priset för tio dagars uppehåll i Leningrad, inkluderande hotellrum, mat, visumkostnader och guide samt genomförande av uppställt program från

224:— kr.

Närmare upplysningar i alla resebyråer och INTOURIST, Norrmalmstorg 1. Tel. 23 36 40.

talövningar. För en ordbunden bibeltolkare profanerar nog vår tids skolor mycket. Ingen vill ju gärna gå med på, att Gud blev bjuden på kaffe, när han besökte Abraham i Mamre, att han befallde änglarna gå ut i vedboden och slå ihop en stege åt Jakob, när denne sov på marken. Otroligt låter det kanske, att israliterna togo fram ficklamporna när det blev natt vid uttåget ur Egypten, och att Hoseas hustru sprang i gårdarna och pratade, så mannen hennes fick laga maten själv, när han kom från fabriken på kvällen. För ett barn blir det i alla fall så och många gånger ändå värre. Har man en gnista humor, behöver aldrig en sådan lektion bli tråkig eller sjunka ner i gammal slentrian.

I dag ha vi om den förlorade sonen, ett mycket tacksamt ämne. "Å sonen reste bort, å där va han må dåligt folk å spela kort å söp, så han söp opp alla pengarna." Efter det sista stannar pojken och tittar storögd på mig. "Ja" fyller jag i, "supa är allt någonting rysligt, och kanske han förstörde pengar på det. Då kommer det med fart. "Våran pappa han tar sej bara en på söndagarna ur butellen, bara som ett par supar." Så var jag inne på farlig mark. För pojken var pappan det största han visste. Nu kom fröken, som också var något stort och sade, att supa var något rysligt, men pappa söp ju. Hon måste hjälpa upp det för pappan, och fröken måtte väl kunna begripa, att pappan inte söp riktigt. Försiktigt lotsar jag mig förbi den farliga punkten. Jag låter den förlorade sonen komma hem.

Hur många gånger ställas ej de arma ungarna inför dylika konfliktämnen, och vad är då rätt, det fröken säger i skolan, eller det far och mor säger och gör hemma?

Det har varit så svåra tider. Arbetslösheten har tryckt särskilt hårt i vinter. En del av barnen verkar faktiskt undernärda. Då beslutar man att införa barnbespisning på skolan. På frukostrasten skall en del barn få en stor smörgås och en ordentlig portion gröt. Barnen få anmäla sig för att få gröt. Bland barnen är det särskilt en liten, blek, mager stackare, som jag gärna vill få med. "Tina", säger jag första utspisningsdagen, "ska inte du också gå med?" "Neej", svarar hon "jag äter inte gröt". "Men det här är ingen vanlig gröt", säger jag "så kom du!" Jag följer själv med ner och ser till, att Tina får sin gröt. Hon äter gladeligen upp sin smörgås och börjar på med gröten. Sked efter sked slinker ned, och snart är tallriken tom. "Det var allt bra god gröt", säger jag, "kanske du ska ha lite till?" "Jaha", säger hon glad. Andra portionen åker ned. Jag står där ängslig. Tänk, om hon inte tål all gröten? Jag minnar mig, hur vi hade det på sommarkolonin 1919, då ungarna till en början stodo i kö utanför avträdena efter måltiderna. De voro inte vana att få äta sig fullt mätta och tälde inte maten. Händer det

något nu med Tina så —. Men inget händer. Glad och belåten har hon rusat upp med de andra. Dagen därefter händer det däremot något. Tinas mamma kommer och delger mig några av sina innersta tankar om mig och bespisningens gröt. Jag skulle inte alls tvinga i hennes ungar gröt. Kunde de förresten inte laga lite riktig mat i det där köket? Tina ville förstås bara ha kaffe och smörgås. Frukostklockan ringer. Tina ser frågande på modern först och mig sedan, men så tar hon sitt parti och rusar ner för att få gröt.

3.

Ture är hemma från skolan i dag. Han är utan skor. Jag ringer upp ordföranden i fattigvårdsstyrelsen och får löfte att ta ut ett par skor åt Ture. Så står Ture i ett par bruna pjäxor. En vecka efter kommer Ture i nya, svarta kängor och galoscher. Jo, dem har han fått av jultomtarna, förklarar han, när jag frågar. Det är bara en vecka till jullovet skall börja. Jullovet kommer och jullovet går. Alla ungarna komma åter, alla, utom Ture. Ture är utan skor. Jag blir häpen. Har han kunnat avverka två par skor på fem veckor? Nästa dag skickar mamman bud, att Ture kommer inte till skolan förrän fröken lagat, att han fått nya skor. Jag blir rasande och travar hem till Ture. Av skorna är det inte mycket kvar, och därför skall Ture ha nya. Man pockar på det, ty att be om ett par, skulle väl aldrig falla någon in. Jag ilsknar till och lovar, att på det här halvåret skall inte Ture få nya skor. Jag tar det, som förut var de bruna pjäxorna, med mig, går in till skomakarn med dem under vägen hem och får honom att lappa ihop eländet. Fagert blev det inte men Ture klarar sig ett tag framåt, men jag är lite ängslig för att möta Tures mamma!

Vi ha fått skabb i skolan. Den ena efter den andra måste skickas hem vederbörligen försedd med skabbsalva och alla behövliga instruktioner. Varje morgon synar jag händerna och rätt som det är hela ungarna för att vara säkra på, att ingen har skabb. Jag håller långa tal för ungarna och förklarar ingående skabbsjukdomen. Jag ringer till mammorna och besöker hemmen — allt för att få bort ohyran. Så äntligen kommer en ljusning, och allt tycks vara över. Ett par månader går, och det blir några kalla dagar igen. Döm om min fasa när jag hos en av flickorna, som förut haft skabb, upptäcker tydliga skabbutslag igen. Jag skickar genast hem henne. På kvällen är jag på väg till flickans hem. Hon har av pur förskräckelse krupit i säng och ligger hoprullad i en fårskinnfäll. Jag studsar. Efter allt mitt prat om skabbdjur, är man så här nonchalant, att ungen ligger i fäll. Man formligen driver upp skabbdjur. Hur härligt de skola ha i den varma ullen. Maken till predikan jag höll den kvällen, har jag nog aldrig hållit.

Gumman var till sist så förskräckt, att hon såg skabbdjur krypa lite här och var. Fällan åkte ut på gården i snön. Dagen efter skurades hela stugan, fällan ångades upp och gud vet om den någonsin kommer i bruk mer.

Linus har varit sjuk en vecka, och jag är på väg att besöka honom. Linus är en stackars psykiskt efterbliven parvel. Bokstäverna har han visserligen lärt sig, men han ler lyckligt mot världen, trots att han aldrig kommer att kunna lära sig multiplikationstabellen eller fatta enkel division. Jag går nästan och är obehaglig till mods inför besöket hos Basts. I farstun håller jag på att snava över en doftande slaskhink, i halvskymningen får jag till sist reda på dörren och knackar på. Det är ett stort rum, jag kommer in i, och det är familjens enda. Fast rummet är stort, undrar jag för mig själv, där jag står i dörren, var familjens 12 telningar placeras under natten. Fru Bast står vid spisen och rör i en stor gryta med pölsa. På spisen ångar en kittel med kokande kläder. Lutlukten sprids över hela rummet och blandas med doften ur ett nattkärl, från vilket den näst minsta stigit upp. Jag går fram till Linus, som ligger i en utdragssoffa vid ena långväggen. Han ser upp, och hans leende blir en aning ljusare, när jag tar fram mina påsar. Fyra av de andra barnen komma så småningom fram till soffan, och tre komma från skolan och sätta sig i ett hörn av rummet. Jag ser från den ene till den andre där de sitta med gapande munnar och ett halvidiotiskt leende.

Arma stackare — ingen kan begära att ni skola kunna vara annorlunda, hitsatta i världen, som ni är av en abnorm far och en lite velig mor. Jag ser bort till henne. Utan tvivel har det varit en vacker kvinna, fast de tolv barnsängarna och grossessen nu gjort sitt till att plåna ut skönheten. Vant sysslar hon bland grytorna i spisen, är borta och torkar den minsta i stjärten, och så ut med nattkärl. Inkommen lägger hon vant och behändigt ett omslag om Linus panna och jämkar till kudden. I förbifarten plockar hon upp ett par klädesplagg, rör om i grytan, och sätter vaggan i gång, då den minsta ger hals. Honans omsorg om sina ungar har hon i blodet. Från det inre av rummet pratar gubben. Det är en torr, elak gubbstrutt på snart 60 år. Han beklagar sig över "gubbsjukan", som han fått en släng av. Jag sitter och tänker, att det är ödets ironi, att gubben inte kan kasta vatten, utan att han måste tappas då och då, men sätta barn till världen det förmår han utan vidare. Gubben har varit tyst ett tag, men så säger han: "Tycker inte fröken, att Gud är bra orättvis, när han låter oss, som är så fattiga få så mycket barn?" Men nu är jag upprörd. "Jaså, Bast har verkligen frågat Gud till råds vid barntillverkningen?" brister jag ut. "Hä, hä, hä!" skrattar gub-

ben, "jag tror fröken blev arger." "Ja, det blev jag", säger jag. Linus ser förfärad ut, när han hör min indignerade ton. Jag stryker honom sakta lugnande över pannan, innan jag går. Lilla stackare! Kunde man visa Linus hem för litet fler människor, så skulle det kanske inte ordas så mycket om steriliseringslagens vara eller icke vara. Det skulle gå upp för de flesta att den måste genomföras och tillämpas. E. I.

HUR STATARBARN BO

Som lärarinna i en folkskola på Värmdölandet, där flertalet av barnen hörde hemma i torpar- och statarstugor, kom jag nyligen att göra en del iakttagelser om dessa barns bostadsförhållanden och uppväxtmiljö.

I den biologi och hälsolära, som jag då använde vid undervisningen, påpekas bl. a., att var och en bör sova i egen säng. Jag kom emellertid här på landet fort nog att inse, att denna till synes självklara sak ytterst sällan tillämpades i statarhemmen. Vid besök i statarlångorna och samtal med en och annan torparmamma fann jag således, att det enda rum, som ofta mycket barnrika familjer bebo, i regel alldeles föll utom ramen för allt, vad hemhygien och rimlig s. k. sängkultur heter.

Huru var det enda rummet möblerat? Den obligatoriska chiffoniern, slagbord vid fönstret, några trästolar och resten sängar d. v. s. utdragssoffor. I ett av dessa "allt för alla"-rum fann jag t. o. m. en kommod, vars spräckta handfat, ehuru sällan använt, dock var en avundad lyx. Över möbelen ifråga hängde en liten tavla, där följande "språk" stod broderat med korsstyg: "Två mig att jag må varda ren." En drastisk sammanställning! I en familj voro barnen 9 stycken, och endast det allra minsta sov i ensam säng, en mycket trasig, låg klädkorg. Golvdraget hade givit ungen kronisk snuva, ögon och näsa runno i kapp. De andra barnen lågo 3 och 3 i var sin soffa, en med fötterna vid de andras huvuden, s. k. skavfötters. Detta att ligga skavfötters är utomordentligt vanligt hos lantbefolkning, och hur utomordentligt avsky-

värt är det icke! Otvättade fötter i nära grannskap med sovande öppna munnar! Men det är nödvändigt, för att sängens knappa bredd på centimetern må räcka till för de två eller tre. Städernas inneboendesystem, där trångboddhetens vådor äro inte bara av hygienisk utan också av moralisk art, förekommer väl icke i så hög grad här. Som en liten stadsflicka skrev i sin uppsats: "Mamma och farbrorn, som bor inne hos oss, skulle gå och lägga sig, så Anna-Lisa och jag måste gå ut och gå." Trångboddhet alltså orsakar inte minst psykiska skador. Nerverna bli uppskärade hos både barn och föräldrar. Låxorna orka inte sätta sig fast i minnet, när mor samtidigt kälter på ungarna, och för mor själv få småsakerna rent eländiga proportioner. Jag minns t. ex. en liten pojke, som fått obarmhärtigt med stryk av sin mamma för det han råkat spräcka en kaffekopp, som redan för länge sen tappat örat. En futtig olyckshändelse, men mycket stryk!

Jag fann vidare, att de flesta statarbarn hade s. k. "pipper" i håret. Undra på det förresten, med den nästan totala brist på tvättmöjligheter, som är, och därtill den nattliga närheten av varandras kalufser. En tös skrev helt frimodigt om sällskapsvanor i en uppsats: "Det är otrevligt att ha pipper i huvudet, när man är med folk." Men var det inte lika otrevligt, när man var ensam med sina pipper? Eller hade vanan till sist förtagit otrevnaden? Mycket vanligt var det också med "väggflundror", dessa stinkande djur, om vilken Obstfelder sade: "När jeg husker væggelusens stank, da begynder jeg at forstå dette ord: synd." Hur går det med nattron, "sömnens välsignelse", då tröthetsämnen, som samlas under dagen, skola sönderfalla och elimineras bort, i en hård bädd med trasigt täcke, där gulnad vadd tittar ut, med en annans fötter i ansiktet och bruna odjur som i långa rader tåga ner från taket att dricka blod? Har också här den ohyggliga vanan trubbat av pinan? Vilket är egentligen bäst: att den har det eller att den icke har det?

För folkmaterialiets skull få de usla bo-

stadsförhållandena icke fortgå. Utanför stugans fönster står himlen blå och luften är stimulerande som vin, men inom väggarna råder armodets dåliga lukter, utdunstningar av överarbetade och otvättade människor, av gamla för länge nyttjade kläder, av smutsiga arbetsskor, av dålig mat och urin. T. o. m. i familjer, där hustrun med och över all förmåga strävar att ge hemmet hygien och ordning, återstår ändå trångboddheten och fattigdomen som absoluta hinder. U. A.

I nästa nummer följa överraskande skildringar från en av Stockholms folkskolor.

Carin Hermelin i Tidevarvet.

BEHOVET AV ROMANTIK

Med anledning av pågående kampanj mot den s. k. kolorerade veckopressen och dess osanna och jolmiga kärleksnovellistik har Morgonbris tillfrågat några av de kvinnliga huvudredaktörerna i ledande veckotidningar — icke att räkna till kolorerad kategori — vad de anse om publikens behov av romantik och kärlek och hur detta behov skall kunna bäst och lämpligast fyllas. Vi erinra om att för inte länge sedan till Morgonbris framfördes ett krav från läsarinna på "litet mer kärlek" i tidningen, något som redaktionen genast sökte tillgodose med bl. a. ett julnummer om familjen. Liksom Morgonbris ha också de kvinnliga redaktörerna insett att läsekretsens förståeliga, fullt legitima behov av en smula kärlek i sin läsning helt naturligt måste tillfredsställas och en ersättning för den kolorerade pressens tarvliga kärleksspis bjudas publiken i annan — konstnärligare, mer äkta — form. Redaktör Carin Hermelin i Tidevarvet — tidningen har just i dagarna firat ett uppmärksammat 10-årsjubileum — framhåller till en början, att människors

(Forts. sid. 28.)

är den välkända skokrämen **NOBLESS**

Ni får verklig valuta om Ni köper Nobless. Den håller Edra skodon välputsade och eleganta — och den är en välgörare för lädret.

à 35 öre
och 45 öre
pr burk.

— ej dyrare än vanlig skokräm.

F. AHLGREN'S TEKN. FABRIK, GEFLE

Kungl. Hovleverantör.

MARY E. SUTHERLAND:
VÄLKOMMEN
TILL LONDON!

MADAME KOLLONTAY:
VÄLKOMMEN
TILL RYSSLAND!

STORBRIANNIEN
OCH SVERIGE HA
MER GEMENSAMT
ÄN NÅGONSIN FÖRR

Med anledning av Morgonbris plane-
rade gruppresa till London i slutet på
juni ha vi fått mottaga denna älsk-
värda hälsning från chefen för det
engelska arbetarpartiets kvinnorörelse
och redaktören för dess Morgonbris,
Labour Woman, miss E. SUTHER-
LAND.

Vilken glädjande underrättelse att vi
eventuellt i sommar få besök här av
våra svenska kvinnliga kamrater. Hit-
intills ha vi gästats av kvinnliga socia-
listerna från olika länder men då bara
en eller två åt gången. Vi ha aldrig
tidigare haft nöjet att välkomna en hel
stor grupp, som ni synes komma att
bli. Jag önskar att här å de brittiska
kvinnornas vägnar säga er hur ivrigt
vi emotse ert besök och hur angelägna
vi äro att kunna göra detta så intres-
sant och givande som möjligt.
Vi hoppas kunna anordna ett eller två
samkväm, där ni skola bli i tillfälle att
möta representanter för Londons arbe-
tarkvinnor.

Vi noppas även kunna ordna det så att
ni få så väl ta del av arbetet i de delar
av London, vilka ha arbetarmajoritet
i sina stadsfullmäktige, som bese några
av våra kooperativa företag
Vi skola vidare försöka att samman-
föra de av edra färdmedtagare, som
månånda ha vissa specialintressen på
skolan eller det sociala området
eller i industrin, med de av våra kvinn-
liga kamrater, som äro verksamma
inom just dessa gebit.

Vi följa här djupt intresserade den so-
cialdemokratiska regeringen i Sverige
och det förnämliga sätt, varpå den tar
itu med de oerhördt komplicerade pro-
blem, som tynga varje land i dessa
dagar.

I Central- och Östeuropa existerar
i detta ögonblick inte längre frihet
och demokrati, Ni i Sverige och vi
här i Storbritannien, som alltjämt äga
demokratisk frihet och parlamenta-
riska institutioner, ha nu mer gemen-
samt än någonsin förr. De senaste
händelserna i Europa böra mana de
socialdemokratiska kvinnorna iertland
och mitt till större målmedvetenhet
och ökad energi för att säkra våra egna
organisationer mot varje reaktionär
attack samt till att ge praktisk och
moraliskt stöd till våra heroiska kamra-
ter i andra länder. De ha slagits tillbaka
för en tid, men de äro icke besegrade
— ty deras sak, vår sak är obetinglig.

Mary E. Sutherland.

**Programmet för Londonresan
torde föreligga klart till april-
numret.**

bagage- och personbefordran från och till
järnvägsstationerna, betjäning, avgift för
sovjetvisum, tolkar och gider, program-
enliga rundturer, besiktningar och utflyk-
ter. Förplägnadsförpliktelserna börjar med
ankomsten till Leningrad och sluta med
avresan från Leningrad.

Anmälan om deltagande ställes till Morgon-
bris expedition, Västmannagatan 2, Sthlm.

om till de stora majdemonstrationerna.
1-maj är en hela folkets färgrika festdag,
en sagolik uppmarsch av miljoner och åter
miljoner människor. Redan tidigt på mor-
gonen är hela Moskva på benen. Dagen
före äro alla byggnader, bostadshus, fabri-
ker, klubbar och gator smyckade till fest.
Oöverskådliga människomassor tåga över
Röda torget från tidiga morgonen till sena
kvällen. Moskva ägnas fem dagars stu-
dium, varunder det blir rika tillfällen att
studera den nya tremiljonerstaden. Turis-
ten får en inblick i det stora industriella
uppbygget, får se en del av världens mäktigaste
fabriksanläggningar. Arbetarklub-
barna, barnkrubbarna besökas, likaså fa-
briksköken och de kollektiva matsalarna
förutom en del sociala institutioner som
sjukhus, mödrahem, äktenskapsbyråer,
uppfostringsanstalter för de "s. k. vilda
barnen" etc. Vidare ges tillfälle till besök
i de nya arbetarkvarteren.

Ett oförgämligt intryck gör de nattliga
rundturen genom Moskva. På dagarna
företages även rundturer. En hel dag är
ägnad till besök i Moskvas bästa museer,
teatrar och andra kulturella inrättningar.
Vi nämner Revolutions-Museet, Kreml,
Lenin-Mausoleet, Tretjakov-galleriet, Stora
Teatern etc.

Tvådagarsbesöket i Leningrad — en av
Sovjet-Unionens vackraste städer — bju-
der turisterna inte mindre av intresse. Le-
ningrad — genomflutad av den granitbäddade
Neva — var under två och ett halvt
århundraden det tsaristiska Rysslands hu-
vudstad. Nu är det en mäktig hamnstad
med starkt utvecklad industri. Leningrad
bjuder turisterna inte enbart besök vid de
moderna industriella anläggningarna, utan
tillräcklig tid har reserverats för besök av
exempelvis Peters-Pauls-Fästningen. Vidare
bese Vinterpalatset med dess världsberömda
museum. Från katedralens kupol
har man en oförglömlig utsikt över hela
staden. Även Smolny besökes.

Turisterna göra utflykter till Djetskoje
Selo, det tidigare tsarresidenset. Besöket
här i de båda palatsen — det gamla Kata-
rinapalatset samt det palats där den sista
tsaren levde till dagarna före sin avsätt-
ning, är enastående intressant. Tillfälle ges
för besök i någon av Leningrads bästa
teatrar samt i Erimitaget — det västeuro-
peiska måleriets skattkammare. Samt besök
i Peterhof — springbrunnarnas stad.
Resekostnaderna pr person blir kronor
245.

Resekostnaden innesluter järnvägsresor,
hotell, måltider (tre gånger dagligen,
dryckesvaror ej inräknade), bagagebärare,

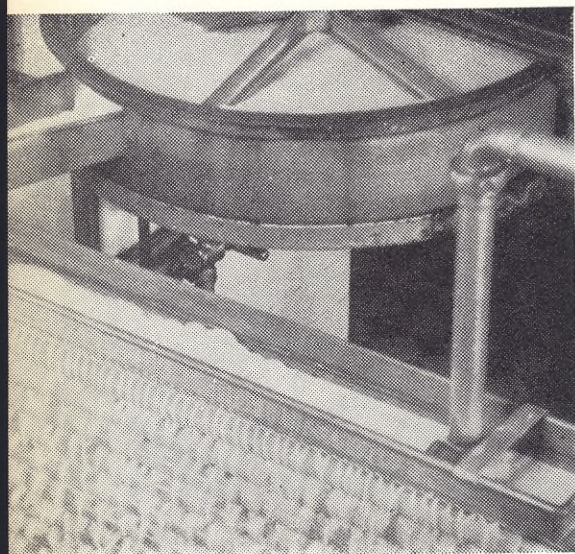
14 DAGARS STUDIEFÄRD
STOCKHOLM—LENINGRAD
—MOSKVA OCH ÅTER FÖR
ALLT SOM ALLT 245 KR.

Programmet för den av Intourist anord-
nade Morgonbrisresan till Ryssland före-
ligger nu klart så när som på vissa detal-
jer, som den sovjetryska ministern i Stock-
holm madame Kollontay välvilligt lovat att
ordna om. Minister Kollontay hälsar färd-
gruppen, vilken kanske även får anslut-
ning av norska partikamrater, varmt väl-
kommen och uttrycker sin iver att träffa
sådana föranstaltningar att den verkligen
skall få allsidigt studera just de sidor av
ryskt samhällsliv av i dag, som resan av-
ser nämligen kvinnornas och barnens för-
hållanden. Hon skall även bereda färd-
tagarna tillfälle att sammanträffa med le-
darna för den ryska kvinnorörelsen, fru
Krupskaja, Lenins maka m. fl.
Resan, som startas med båt från Stock-
holm den 27 april, kommer att om-
fatta fjorton dagar. Första målet blir
Moskva, där resenärerna inträffa just lag-

FÖRÄDLAD MJÖLK

SVERIGES ENDA LIVSME-
DELSLABORATORIUM, SOM
MÅSTE FÖLJAS AV FLERA

Lillan är yngsta medlemmen i en koloni av stockholmska feriebar. Bland mycket annat nytt och märkligt får hon titta på mjölkningen i en nära sommarhemmet belägen beteshage. Vid nästa måltid skjuter hon resolut ifrån sig sin mjölkugg.

— Fröken, säger den unga, kanske i någon mån bortskämda damen, jag vill inte ha den där mjölken, som dom drar ur korna, utan riktig mjölk, som dom gör på Mjölkc centralen och som min mamma köper. Det roade mig en gång att dra denna lilla "historia ur levande livet" för en myndig och självmedveten husmor av gamla stammen och hon reagerade ungefär som jag väntat att hon skulle göra.

— Ja, se stadsungar! Men hon förstod väl inte bättre, flickkräket. Naturligtvis hade hon aldrig smakat riktig oförfalskad landsmjölk förut utan bara sådant blask som man får i stan.

Vad jag svarade på det? Just ingenting, om jag skall vara fullt uppriktig. Damen i fråga tillhör den typ, som i hushållsfrågor inte erkänner andra auktoriteter än mor och mormor och som berömmar sig av att "strunta i nymodigheter". Men naturligtvis borde jag — om jag haft det nödiga kuraget — ha svarat ungefär så här: — Min bästa fru, det var kanske inte något fel på lillans smaksinne, fast hennes föreställning om mjölkproduktion var en smula oklar. Troligen skulle hon ha fått medhåll av en verklig mjölkexpert. Det

förhåller sig nämligen så att "den riktiga oförfalskade landsmjölken" — om denna något förskönande beteckning skall brukas om mjölk, som går direkt från ladugården till konsumenten — inte står i hög kurs hos läkare och hälsovårdsmyndigheter. Också det övervägande flertalet mjölkdistributörer håller numera på att hushållsmjölken bör underkastas vissa mejeritek-niska procedurer för att bli en verkligt sunt och välsmakande näringsmedel. Frågan om införande av pasteuriseringstvång har aktualiserats genom ett utlåtande från mjölk-nämnden. Vidare har Svenska mejeriernas riksförening hos regeringen hemställt om åtgärder för genomförande av obligatorisk kvalitetsbedömning och kvalitetsbetalning av mjölk. Men allt detta är önskemål, som sedan länge genomförts beträffande den av Mjölkc centralen distribuerade hushållsmjölken, alltså för den ojämförligt största delen av huvudstadens mjölkhandel.

För det stora flertalet stockholmska husmödrar lär alltså valet mellan mejeritek-niskt behandlad mjölk och den s. k. riktiga oförfalskade knappast utgöra något problem. Man är van att hämta sitt dagsbehov av mjölk i någon av M. C:s prydliga, hygieniskt inredda butiker men har kanske aldrig reflekterat över, vad det beror på att denna outhärliga hushållsprodukt är så välsmakande och sund.

Ja, säger någon husfru, visst är det ett stort framsteg att Mjölkc centralen håller sig med propra butiker. De gamla mjölkmagasinen, där man sålde allt möjligt, var ruskiga. Men mjölken kommer i alla fall från böndernas ladugårdar och vad bönderna göra med den kan ju ingen så noga veta — inte ens M. C.

Men det är just vad M. C. kan och det sammanhänger med att detta väldiga distributionsföretag i själva verket är en förening av mjölkproducerande lantbrukare. Mjölkc centralen omsluter enligt senaste årsberättelse inte mindre än 14.089 lantbrukare med tillsammans 140.412 kor. Ett villkor för anslutning till M. C. är emellertid att medlemmarna underkasta sig den stränga kontroll, som utövas av företagets konsulenter. Något smussel med mjölken — vare sig det gäller fetthalten eller renheten — tolereras inte och försök i sådan riktning avslöjas ganska snart.

Den väldiga mjölkflod som — snart sagt dygnet runt — strömmar in till Mjölkc centralen från mejerier och uppsamlingsställen, spridda över fem län, är emellertid bara råva r a n, som måste genomgå en hel serie procedurer, innan den slutligen hamnar i M. C:s utförsäljningsställen. Lillans påstående att man "gör mjölk" på M. C. var egentligen inte så galet. I varje

fall gör man en hel del åt den mjölk, som på M. C:s skyltar anbefalles som "god och hälsosam näring". Det är ingen hemlighet som avslöjas, då undertecknad efter en orienteringspromenad genom det stora mejerikomplexet vid Torsgatan här söker ge Morgonbris läsare en aning om hur det går till. M. C. är — trots den strama exteriören — ingen strängt bevakad borg. De vetgiriga äro välkomna och anläggningen har under årens lopp mångfaldiga gånger demonstrerats för journalister, skolkökskurser, husmodersföreningar etc. och nu senast för de socialdemokratiska kvinnoklubbarna i Stockholm med omnejd.

Låt oss börja med mjölkens ankomst. Från avlastningskajen hissas de stora plåtflaskorna upp till en flera våningar högt belägen sal. I en till synes ändlös rad matas de fram på ett transportband för att tömmas på sitt innehåll. Mannen, som sköter om proceduren, handskas med de tunga kärnen som vore de literflaskor i stället för bjässar på 60 liter. Den forsande mjölkfloden försvinner genom en ränna någonstades i de undre regionerna. Men allt emellanåt lyftes en flaska från transportbandet, innan den tömmas, och en funktionär, försedd med ett litet kärl med långt skaft, hämtar upp en mindre mjölkkvantitet.

— Vad ska det där vara bra för?

— Jo, det ska jag strax visa, svarar vår älskvärda ciceron. Det är prov för laboratoriet.

Laboratoriet befinnes vara ett ljus och vänligt rum, som inte alls gör intryck av häxkök. Där försiggå bl. a. de prov, som avse att utröna mjölkens renhet, bakteriehalt och fetthalt. Förorening genom damm och smuts konstateras genom det en mindre mjölkkvantitet pressas genom ett pappersfilter. Knepigare är den s. k. reduktionsmetoden, som avser att utröna mjölkens större eller mindre bakteriehalt. Den består i att ett provrör med mjölk tillsättes med en mindre kvantitet metylenblått. Förblir den blåfärgade mjölken oförändrad under loppet av några timmar, är mjölken förstklassig. Återtar mjölken i provröret snart sin naturliga färg, t. ex. efter en halvtimme eller t. o. m. 20 minuter, är mjölken starkt bakteriebemängd. Resultatet blir då en anmärkning till det mejeri eller uppsamlingsställe, som levererat den mindervärdiga varan, och snart uppsåras slarviga leverantörer. En enskild husmor kan även gratis få anlita laboratoriet för provning av inköpt mjölk eller grädd.

Fetthalten undersökes genom en centrifugbehandling av de med vissa kemikalier tillsatta provrören. Denna undersökning är av stor betydelse, då M. C. sedan årtal tillbaka genomfört den reform, som man nu vill göra obligatorisk, nämligen mjölkens betalning efter fetthalt.

Men vi återvända till mjölkfloden.

Från rännan i intagningsalen rinner mjöl-

ken ner i en kolossal samlingsbassäng, varifrån den genom rörledningar föres vidare. Först underkastas den en silningsprocedur och går därpå till pasteuriseringsapparaterna, där den upphettas till 63° C. under 20—30 minuter. Denna procedur kallas l å n g t i d s p a s t e u r i s e r i n g och är fullt betryggande i fråga om smittömnens oskadliggörande men medför — i motsats till den tidigare metoden — den fördelen att mjölken behåller sin naturliga smak. Efter pasteuriseringsprocessen vidtar en långsam avkylningsprocedur och den färdiga hushållsmjölken samlas slutligen i väldiga bassänger i en hög kakelklädd hall, där den utluftas under ständig tillförsel av kall och ren luft.

Under denna vandring från intaget i översta våningen genom en serie apparater har mjölken icke kommit i beröring med människohand. Att den nutida mejeritekniken i hygieniskt avseende står på en synnerligen hög standard är något, som även lekmannen får klart för sig vid en rundvandring genom M. C:s olika avdelningar. Renare och luftigare lokaler torde man svårigen påträffa någonstades, där mejeriprodukter tillverkas eller behandlas.

— Men det är väl ändå inte all mjölk som behandlas så där omständligt, invänder någon ärad läsarinna. För spädbarn t. ex. passar ju inte pasteuriserad mjölk. — Alldeles riktigt. M. C. distribuerar också betydande kvantiteter s. k. kontrollerad mjölk, som inte undergått pasteuriseringsprocessen. Denna förnämliga vara kommer från ett antal mönsterladugårdar med garanterat reaktionsfria kossor men underkastas naturligtvis ändå efter ankomsten till mejeriet ytterligare minutiös kontroll. När den slutligen tappas på flaskor har den överhuvud icke varit i beröring med människohand. Någon förorening eller infektion är, praktiskt taget, utesluten.

Näst mjölken är det nog smörets behandling som mest intresserar — i varje fall gäller det säkert för kvinnornas vidkommande. M. C. i Stockholm verkar huvudsakligen som distributör av det smör, som tillverkas vid föreningens landsortsmejerier. Av dessa sysslade förlidet år 33 med smörtillverkning under det 73 specialiserat sig på ostberedning. Det från landsortsmejerierna i drittlar inkomna smöret undergår emellertid på mejeriet vid Torsgatan en bedömning och kontroll, varpå följer styckning och förpackning — allsammans på maskinell väg och under iakttagande av samma rigorösa renlighet som i fråga om mjölken. Det är inte småmullor M. C:s smörförsäljning omfattar — den uppgick under senaste verksamhetsåret till nära 9 milj. kg.

Förutom mejeriprodukterna finns det självklart åtskilligt annat sevärt vid en jätteanläggning som mejerikomplexet vid Torsgatan. Det är väldiga maskinhallar, sinnrika anordningar för mjölkkärlens snabba och effektiva rengöring, verkstäder

för olika ändamål — huvudsakligen dock i anknytning till den omfattande transportverksamhet, som ett distributionsföretag av M. C:s mått nödgas bedriva. Sålunda verkställes allt reparationsarbete på bilar och hästfordon å egna verkstäder. Hästfordon? Ja, M. C. verkställer alltså en god del av sina transporter med hästar — anläggningen vid Torsgatan rymmer tilligen huvudstadens största stall för arbetshästar — bortåt 140 ardennerjättar, som logera i flera våningar. Givetvis kräver ett företag av denna omfattning också en betydande arbetsstyrka. Ensam i Stockholm torde M. C. sysselsätta mer än 800 personer.

I det föregående har anförts en och annan siffra, ägnad att i någon mån klargöra detta mjölkförsäljningsföretags väldiga omfattning. Siffermässigt kan naturligtvis verksamheten belysas ännu utförligare än som här skett, men det är ju så att miljontal hos flertalet läsare i regel inte framkalla några konkreta föreställningar. Det bör kanske dock nämnas att företagets omsättning under senaste verksamhetsår uppgick till den imponerande summan av närmare 53 milj. kr. och att vid M. C:s mejerier — de uppgingo vid bokföringsårets slut till ej mindre än 164 — invägdes 383.398.428 l oskummad mjölk eller i medeltal 1.050.407 l dagligen. Kanske roar det någon av Morgonbris matematiskt begåvade läsare att omvandla dessa imponanta tal till för den stora allmänheten mera fattbara mått — t. ex. en sjö med angivet djup och yttinnehåll? Det kan ju bli en trevlig omväxling med korsordsbestyren.

— Ja, säger till äventyrs någon, det är ju gott och väl med kontroll och hygieniska anordningar, men allt det där kostar stora pengar och måste avsevärt fördyra varan för konsumenten.

Givetvis. Men kostar det något så smakar det något. Och man kan icke med fog klaga på orimliga mjölkpris som resultat av M. C:s verkstämhet. Det måste betraktas som ett ur folkhälsans synpunkt oeftergivligt villkor att mjölkdistributionen i en storstad som Stockholm bedrivs under hygieniskt betryggande former. Vad M. C. åstadkommit på detta område bör sannligen ej underskattas.

Vidare kan det vara värt att lägga på minnet att M. C. är ett av lantbrukarna själva ägt företag — det är sålunda inte ett fåtal mellanhänder, som skördar vinsten av dess utveckling till ett storföretag. En intressant omständighet beträffande andelsägarna är den påfallande förskjutningen från det stora till det medelstora och mindre jordbruket. Under M. C:s första verksamhetsår kom i genomsnitt 22 kor på varje medlem. För det senaste verksamhetsåret var motsvarande siffra 10.

JOHNNY

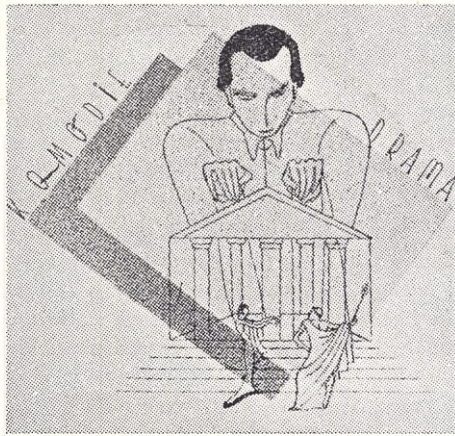
VI MÅSTE LÄRA OSS ATT LEVA OCH GÖRA DETTA UTAN ILLUSIONER

Jag antar att många av Morgonbris läsare liksom jag känt sig beklämda, då de läste Märta Lindqvists religiösa trosbekännelse i februari-numret. Man frågar sig pessimistiskt, hur skall det gå med människorna om de aldrig bli så fullvuxna att de kunna reda sig utan en fader eller fadersersättare. Antingen han heter Gud, Hitler eller Mussolini. "Utvecklingen vilar i Guds händer" säger bildade människor 1934, därför att man inte orkar och vågar tro att den ligger i våra egna händer. Detta är sanatoriementalitet. Visst är det svårt att leva och visst ser det dystert ut i världen. Och därför börja människorna pyssla med sina själar och fly i modlöshet in i fadershuset, där "Han" bestämmer och styr, befaller och bär ansvaret, och vi stackare bara äro verktyg. Det är så bekvämt och skönt. Mästaren och det slutliga verkets fullkomlighet äro axiom, och så är det klart att allt till slut måste bli ganska gott. En skön härlig optimism, som kommer av sig själv och inte behöver diskuteras. Vi kan bara hjälpa till litet och f. ö. borde det ju vara onödigt i en värld styrd av historiens allsmäktige Gud. Förutsatt att han är god.

"Jesus aktuellare nu än någonsin", hurrar veckopressen.

Hur skulle det vara om vi beslöt oss för att inte lita på någon annan än oss själva. Säkert är det stundom så, som författarinnan i sin artikel skriver, att släkte skördar vad släkte sätt, men varför lidandet skulle vara någon tjusande dunkel hemlighet kan jag inte förstå. Varför inte ta i tu med att försöka minska detta lidande, reagera mot det och undvika att bli extatiska över "dess blodröda tråd genom det hela". Det finns grå trista lidanden också. „Där drabbar en hemsökelse, tung av öde och innebörd". Vilken innebörd frågar man. Jo, Guds straffdom. Författarinnan verkar ganska överlägsen över de stackars politici och ekonomer som misslyckas i sina försök att rätta till olyckan och därmed hemsökelsen intill tredje och fjärde led. Vi få veta, att det för den kristna nutidsmänniskan just nu gått upp, att hon faktiskt "för sitt samvetes skull" kan syssla med politik, ekonomi, sociala intressen, kultursträvanden". Är det sant att denna "soluppgång" inte kommit förrän nu, så är det inte en dag för tidigt.

Jag tror, att det i alla tider funnits kristna människor som ha velat verka för att realisera sin kristna moral, att behandla sin nästa om också inte precis som sig själva så i alla fall hyggligt. Men vi behöva ingalunda bli kristna för att leva efter denna moral. Tvärtom. Vi måste lära oss att leva och göra detta utan illu-

EN LIVLIG DEBATT OM TEATERPUBLIKEN har uppstått i dagspressen med anledning av fru Stina Bergmans artikel i Morgonbris februari-nummer. Vad säga tidningens egna läsare?

Behovet av romantik.

(Forts. fr. sid. 24.)

hunger efter kärlek, efter romantik och poesi är något både lovligt och begripligt. Men illa mättas denna hunger med banala och sentimentala "sanna berättelser ur livet". Istället borde publiken riktas med novellmagasin av åtminstone relativt konstnärlig kvalitet och med bidrag av goda novellförfattarinnor som Elswig Thunberg, Py Sörman och Hertha Odeman. Tidevarvet med sitt snäva format och ringa utrymme har givetvis ingen möjlighet att med noveller o. d. tillfredsställa folks romantiska behov. Dess läsarinna vet ju också, vad de ha att hämta ur tidningen — sakliga, upplysningsvis hållna artiklar i aktuella politiska, psykologiska och sexuella frågor — och för bristen på romantik få de söka sig kompensation på annat håll. Redaktör Hermelin själv vederkvicker sig således gärna med första novellen i Vecko-journalen. Tidevarvets innehåll berör emellertid en mängd områden och ämnesfärger, som s. a. s. ligga kärleken nära. Man har sålunda kallat Tidevarvet en "barnmorsketidning" för det den så ihärdigt bedriver sexuell upplysning. Kunskap i sexuella ting är dock en förutsättning, en reell grundval för romantisk kärlek i allmänhet. Också med upplysning i vissa psykologiska frågor ger Tidevarvet läsekretsen ökade möjligheter att lösa personliga problem på kärlekslivets område och minskar därmed dess behov av rent romantisk kärleksnovellistik. Ty det är väl till stor del människans längtan att få sina subjektiva erfarenheter förklarade, bekräftade eller upprepade i en annans historia, som driver henne att söka "litet mer kärlek" i sin lektyr

ner, utan belöningar, utan rus av alla sorter och utan en om än aldrig så njutningsrik optimism. Utan allt detta, vi som inte tro på någon allsmäktig gud fader.

Gerd ERIKSSON

Var står medelklassens kvinnor just nu?

(Forts från sid. 8.)

blivelsen av en socialistisk produktions- och samhällsordning kommer att skaka världen i dess grundvalar. Ingen kan mera kategoriskt än socialdemokratin fördöma våldet i alla dess former. Men om den skall lyckas att med ett minimum av sociala rubbningar utföra sin världshistoriska mission, grundandet av en socialistisk samhällsordning, som tillika innesluter den högsta formen av demokrati, det beror på medelklassens och inte minst de intellektuellas ställning. Om de liksom i Tyskland taga ställning mot arbetarrörelsen, så att denna mot sin vilja tvingas in på våldets och illegalitetens väg, då komma även vi att få uppleva barbariets renässans. Men om de sluta förbund med arbetarrörelsen mot kapitalismen, då kan demokratin bevaras och socialismen genomföras på den lagbundna ordningens väg.

Förr eller senare är socialismen ofrånkomlig, om inte allt vad kultur och samhällsliv heter skall utplånas. Det är den bildade medelklassens och de intellektuellas plikt att — så långt deras inflytande sträcker sig — bidra till att kampen för den nya samhällsordning, som skall befria mänskligheten från kapitalismens förbannelse, föres på ett för civiliserade människor värdigt sätt.

Det är fil kand. Nils Beyer, som här tar upp till skärskådande detta ytterligt brännande problem. Ovanstående är hämtat ur en av honom skriven broschyr Handens och hjärnans arbete, vilken utkommer i dagarna och rekommenderas till allmänt studium. Inte minst bör det här sagda bli ett allvarligt givakt till kvinnorna. Det existerar framförallt hos medelklassens kvinnor en okunnighet om andra folkgrupper, som kan komma att bli ödesdiger i tider som de nuvarande. Därför måste de socialdemokratiska kvinnorna söka sig ur sin isolering och med alla krafter medverka till ett utjämnande av klyftan mellan lägren. Kvinnorna ha i alla fall så många gemensamma arbetsuppgifter över vilka de skola kunna räcka varandra händerna. Morgonbris skall i fortsättningen söka ange vägarna till ett möte mellan de olika kvinnogrupperna.

Gertrud Andersson (längst till höger).

60 ÅR

fyllde den 1 april fru Gertrud Andersson, Nyköping. Gertrud Andersson är ledamot av Södermanlands läns kvinnodistrikt. I Nyköpingsklubben har hon nedlagt ett energiskt arbete. Hon har således innehaft ordförandeskapet i åtta år, varit kommissionär för Morgonbris under ett 20-tal år. Vidare är hon ledamot i pensions- och barnvårdsnämnden sedan ett flertal år.

Gertrud Andersson är högt uppskattad av Nyköpingsklubbisterna och genom sitt blida, vänliga sätt har hon förskaffat sig många vänner. Vi önskar hon än i många år skall vara ett föredöme för oss i arbetet för våra idéer.

Maria Carlsson, Linköping, har fyllt 60 år, varvid hon blev uppvaktad från alla håll. Hon är känd och välkänd inom Östergötland, såväl av det socialdemokratiska lägret som det kooperativa. Sin kvinnoklubb har hon gjort mången god tjänst inte minst som Morgonbris kommissionär. Tack för ett gott och pliktroget arbete!

50 ÅR

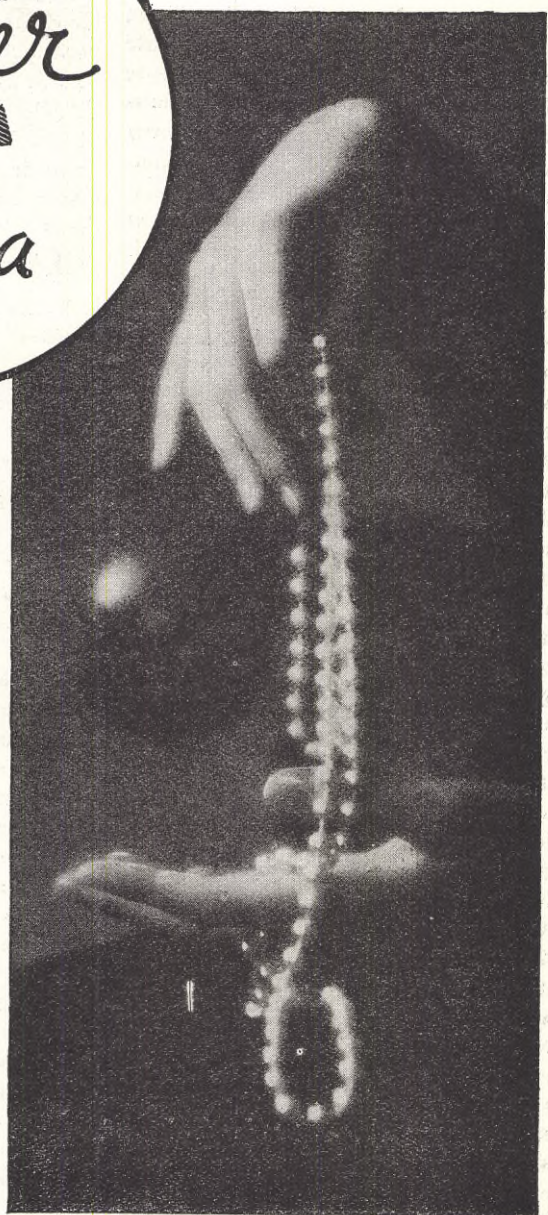
Maja Jönsson, Vasaklubben, Stockholm. En hängiven medlem sedan starten och tidigare duktig kommissionär för Morgonbris.

ESPERANTO I PARTIETS TJÄNST

Som redan omnämndes förra hösten blev vid den internationella esperantokongressen i Stockholm tre Stockholms-esperantister valda till styrelse för den socialdemokratiska fraktionen inom världsorganisationen Sennacieca Asocio Tutmonda (S. A. T.) (Nationalitetlösas Världsförbund).

Fraktionens uppgift är att verka för spridning av esperanto bland partivänner och få dem att använda hjälpspråket i partiets tjänst. Utnyttjande av språket sker redan i stor utsträckning genom tidningsartiklar i olika länder om partiets verksamhet och arbetsförhållanden och arbetsmetoder inom olika yrken. Omnämnda socialdemokratiska esperantofraktion är nu i full verksamhet. Med tacksamhet mottages därför artiklar om arbetsförhållanden, arbetsmetoder, organisationsförhållanden och annat av intresse inom de olika kvinnoyrkena. Finnes esperantokunnig partivän bör beskrivningen helst göras på esperanto, men lika tacksamt mottages det skrivna på svenska, vilket sedan översättes till esperanto för att därefter expedieras till de internationella esperantotidningarna och såmedelst låta arbetarkvinnorna ute i världen få läsa om våra arbetsförhållanden.

Tidningsartiklar om liknande frågor skrivna av esperantister från andra länder skola så småningom översättas och införas i Morgonbris.

Ägna mer omsorg åt Edra händer, ty alla människor observera dem! Håll dem lena, vita och smidiga med Gahns Maniol, specialcrèmen för händerna. Den innehåller värdefulla ingredienser, som göra händerna vita, mjuka och fria från narighet och rodnader.

Maniol
händernas beskyddare

Hjälp sålunda till i detta vårt arbete att esperanto blir praktiskt utnyttjat. Propagera för språket! Läs språket! Skriv artiklar om Edert arbete och sänd till

fru Agda Carlsson, Artemisgatan 23, 2 tr., V ä r t a n, som också gärna står till tjänst med upplysningar i här berörda frågor.
Agda CARLSSON

EN MINNENAS HÄRD

Bland de olika organisationernas och institutionernas verksamhetsberättelser, som varje år dyka upp på redaktionsbordet, är det särskilt en, som vi alltid öppna med sympati och förväntningar, trots dess anspråklösa form. Men så rymmer den också inom denna enkla ram en den svenska arbetarrörelsens skatt, samlad och väl förvaltd tack vare en mans klara idealitet och generösa arbetsinsats. Då det lilla häftet för 1933, som nu kommit i vår hand, ger nya prov på det hängivna arbetet inom Arbetarrörelsens arkiv är det oss ett kärt tillfälle att utförligare erinra om doktor Borge och hans enastående samlingar.

År 1902 upprättades i Stockholm på initiativ av d:r Oscar Borge och föreståndaren för Stockholms Arbetarbibliotek Fredrik Nilsson Arbetarrörelsens Arkiv. Arkivet sorterade först under Stockholms Arbetarbiblioteksförbund och övertogs i april 1906 av Socialdemokratiska partiet och Landsorganisationen gemensamt. D:r Borge har alltsedan starten varit dess föreståndare och genom sitt mångåriga arbete härmed utfört en kulturgärning av enastående slag.

Även om en institution som arbetarrörelsens arkiv icke låter tala om sig så mycket utåt, så är den dock av en utomordentlig betydelse för vår rörelse. Här sam-

las, för att bevaras till eftervärlden, böcker, tidskrifter, protokoll och handlingar av olika slag, som äro betydande för arbetarrörelsens utveckling. Tyvärr har man under rörelsens första skeden icke haft någon förståelse för det stora värde, vilket handlingar som protokoll, skrivelser etc. skulle komma att ha ur historieforskningens synpunkt, varför man icke varit så noga med att bevara dylikt material. Särskilt i Stockholm gingo stora värden till spillo, när man flyttade in i Folkets Hus efter dess färdigställande. Vid detta tillfälle blev mycket, som hade kunnat vara av oerhört värde, helt enkelt bortkastat.

Nu då arbetarrörelsen är mer än ett halvt sekel gammal och man har börjat skriva dess historia, har det visat sig, att det fortfarande torde finnas kvar en hel del saker, som möjligen kunna tillvaratagas och räddas till eftervärlden. Det gäller särskilt handlingar, brev etc., som befinna sig i enskilda personers ägo. En del av de gamla veteranerna från slutet av förra århundradet finnas ju ännu kvar i livet, eller det finns möjlighet att hos de bortgångnas anhöriga få reda på efterlämnat material. Och det är på hög tid, att någonting göres, innan tiden framskrider för långt. Här kunde säkerligen våra kvinnor räkna en hjälpsam hand. Jag tänker särskilt på de äldre kvinnliga partivännerna och kvinnoklubbisterna, som varit med i rörelsen under många år. Kanske det i deras hem, på vindar eller andra undangömda vrår finns gamla papper, tidskrifter o. dyl. från rörelsens tidigare skeden förvarade, som förtjäna att räddas undan förgängelsen och som kunna komma till nytta vid forskningsarbetet. Låt dem då icke ligga kvar i skymundan med risk att en gång förstöras, utan lämna dem till Arbetarrörelsens arkiv. Och uppmana även andra att göra detsamma. Alla önska vi, att vår rörelsens historia, när den skrives, skall skildras på ett vederhäftigt sätt och återge de gångna tidernas händelser så sanningsenligt och mångsidigt som möjligt. Att bidra här till borde för var och en som har en sådan möjlighet, kännas som en kär plikt.

Men vidare, tänk även på framtiden. I Stockholm är det numera en självklar sak, att allt material från de olika organisationerna lämnas till arkivet, men ute i landet är det tyvärr på många håll allt annat än tillfredsställande ordnat med arkiveringen. Man bör därför ägna sin uppmärksamhet åt att arbetarorganisationerna ute i landet icke slarva med arkiveringen av protokoll, årsberättelser och andra handlingar, utan att allting tillvaratages. Framför allt är det viktigt, att ingenting stannar hos privatpersoner, då där av naturliga skäl alltid finns risk, att saker och ting icke bli tillvaratagna utan komma bort. Det vore därför lyckligt, om man kunde åstadkomma, att på de platser, där så hittills ej är fallet, åtgärder vidtagas för uppläggande av arkiv. M. J.

SPARADE ÖREN

— vad betyda de mot barnens hälsa!

När Ni ser barnens tindrande ögon, då känner Ni Er rikligen belönad för alla Edra kära omsorger.

Men glöm inte att Ni har ännu en gåva att ge, en gåva som sprider glädje och lycka livet igenom. Det är en strålande hälsa grundlagd i barnåren. Ni har möjligheten att ge Edra barn den gåvan.

Läkarna framhålla, hur ovärderliga smörets vitaminer äro, för barnen i all synnerhet. I ett kg. smör ingår näringen från tjugofem kg. god mjölk — Ni förstår själv vilket oersättligt hälsotillskott det är att dagligen använda smör.

Merkostnaden är så obetydlig. Men, varför kalkylera, då det gäller barnens hälsa och framtida lycka!

Rekvirera PUB, VÅR= Katalog

med hundratals bilder och priser över vårens nyheter i herr-, dam- och barnkläder. Sändes gratis om Ni skickar in nedanstående kupong i öppet kuvert, frimärkt med 5 öre.

PAUL U. BERGSTRÖMS A-B
Stockholm 3

Var god och sänd mig gratis Eder
värkatalog

Namn: .....

Yrke eller titel: .....

Postadress: .....

Mor.

KLUBBAR I SORG

Landskrona socialdemokratiska kvinnoklubb har drabbats av en oerhörd sorg. På mycket kort tid har den mistat trenne av sina medlemmar. I jul avled kamrat Ida Larsson och följdes nyårsafton till den sista vilan av, förutom make och barn, kamraterna i klubben samt många vänner. Ordföranden nedlade en vacker krans med röda band från klubben och tackade för gott kamratskap samt lyste frid över hennes minne. Många och vackra voro de blommor och kransar som sänts till hen-

nes bår, vilket visade hur allmänt avhållen Ida Larsson varit. En kamrat i klubben hade ägnat henne vackra och innehållsrika verser.

Liten, vänlig och gladlynt kom Ida för flera år sedan till oss i klubben och vann allas våra hjärtan med sitt vänliga leende. Under två perioder tillhörde hon styrelsen som vice sekreterare.

Kamrat Ebba Sjunnesson gick bort från make och tre små barn efter endast en kort tids sjukdom, måndagen den 5 februari. Jordfästningen ägde rum söndagen den 11 februari och kamraterna följde henne till den sista vilan jämte anhöriga och många vänner. En klubbkamrat, Anna Nordell, nedlade en krans med röda band från klubben samt frambar kamraternas tack för den tid hon varit bland oss.

Kamrat Ebba hade ej tillhört klubben längre än något över ett år, men hon hann dock visa sitt stora intresse som medlem, varför vi hade ställt stora förhoppningar på henne. Hoppet blev gäckt, nu är också hon borta.

Tisdagen den 6 februari kom så meddelandet att Ester Persson efter endast en kort men svår sjukdom avlidit. Vi blevo stumma. Ester ej mer, det var ofattbart. Hennes aldrig svikande arbetsintensitet slut. Sällan har väl ett budskap berett sådan sorg. Arbetarrörelsen och i synnerhet kvinnorörelsen har här förlorat en förmåga av oskattbart värde. Någon så iderik, så uppslagsgivande, så orädd, när det gällt framföra någon samhällsnyttig fråga eller strida för kvinnornas sociala ställning får man leta efter.

Studiecirkelarbetet hade i henne en organisationsförmåga att räkna med. Många äro de cirklar hon lett i föreningskunskap, både i klubben och kooperativa kvinnogillet, vilket hon även varit med om att bilda. Hennes kanske mest omhuldade cirkel var nog sömnads- och handarbetscirkeln i A.B.F., vilken blivit en riktig hemkulturcirkel med fin hemslöjd. Allt för att få kvinnorna vakna för studier. Av klubben insatt i hembiträdesföreningens styrelse tillhörde hon den som ordförande i två år och utträttade även där ett gott arbete. För några år sedan valde klubben in henne i agitationskommittén, som med henne i spetsen bildade Billesberga kvinnosektion samt Örja kvinnoklubb.

I klubben har hon varit sekreterare i ett par år, ordförande ett par år, referent likaså ett par år. Morgonbris har i henne haft en arbetsam kommissionär och en god vän under tio år. Nu har hennes verksamhet slutat och andra får taga vid. Hon har även tillhört nykterhetsorden Verdandi i flera år. När Medborgerliga konfirmeringsföreningen bildades för några år sedan valdes hon till kassör och har innehaft denna befattning till slutet.

Bäst hedra vi hennes minne, om vi fortsätta och arbeta vidare för de socialdemokratiska idéerna, för vilka hon arbetat så länge och ihärdigt.

Måndagen den 12 febr. följdes hon till den sista vilan av förutom make och två

Lätta... och de samla ej smuts!

Detta är ett par ytterst värdefulla egenskaper hos T-sulan. Tänk vidare på att den utslänger väta och kyla... att den alltid bibehåller sin ursprungliga efter foten avpassade form... och den håller 3 lädersulor ut. Nedsatt pris: Kr. 1:85, 1:65, 1:45 för resp. herr-, dam- och barnskodon.

TRELLEBORGS

GUMMISULOR OCH KLACKAR

Erhålles hos sko- läderhandlare & skomakare

barn, anhöriga, många vänner, kamraterna i klubben, kooperativa kvinnogillet och Verdandi med florbehängd fana.

Det blev en ovanligt högtidlig begravningsakt i det med blommor och levande ljus smyckade lasaretskapellet. Lektor Sjögren från Lund höll ett anslående minnestal över henne. Sång av Erik Lövenkvist samt musik. Därefter fördes kistan ut till gravens följd av en stor procession. Vid gravens nedlades av kamrat Anna Nordell en krans med röda band. Vidare nedlades kransar från alla de föreningar och cirklar den bortgångna arbetat för. Det blev en mängd blommor som en sista tacksamhetsgård åt en av alla högt skattad kvinna.

A. N.

Lidingö Socialdemokratiska Kvinnoklubb har drabbats av sorgen att under kort tid genom döden förlora tre av sina medlemmar.

Fru Tekla Jonzon avled den 14 nov. 41 år gammal. Hon var med från klubbens start och tillhörde en tid styrelsen som suppleant.

Författarinnan fru Mila Hallman avled den 1 jan. Hon var med sina 70 år den äldsta medlemmen bland oss.

Fru Ida Johansson avled den 17 febr. 59 år gammal. Även hon var med bland de första i klubben.

De ha alltid livligt deltagit i klubbens arbete och varit varmt intresserade av klubbens framgång. För oss i kamratkretsen är saknaden efter dem stor, men vi skola alltid minnas dem med glädje och tacksamhet för deras trogna arbete och goda kamratskap.

S. L.

Jämtlands
Mesost

FJÄLLENS GÅVA
HÄLSA ÅT ALLA

JÄMTLANDS FÖRENADE MEJERIER

B L I V M E D L E M

av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund!

På omkring 300 platser i landet har förbundet avdelningar.

Närmare upplysningar för vinnande av medlemskap erhålles å förbundets expedition, Västmannagat. 2, n. b., Stockholm. Tel. 188 86.

Ordf. fru Signe Vessman besvarar skriftliga förfrågningar.

KLUBBARNAS MÅNADSMÖTEN STOCKHOLM

KVINNODISTRIKTET: Ordf. och korresp. fru Agda Östlund, S:t Eriksgatan 122. Tel. 38 44 62. Kassör: Valborg Ljungkvist, Karlbergsvägen 73.

ALLMÄNNA SOCIALDEMOKRATISKA: Första torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Västmannagatan 1, 1 tr. Ordf. fröken Greta Agerby, Morgonbris exp., Västmannagatan 2. Tel. 188 82.

SÖDRA: 2:dra torsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Kocksgatan 24, sal C, i. p. g. n. b. Ordf. fru Gulli Bergman, Upplandsgatan 47, Stockholm. Tel. V. 21 04.

KUNGS HOLMEN: 2:dra fredagen kl. 7.30 e. m. Ordf. fru Vilma Iskull, Lindhagensgatan 69. Tel. Kh. 67 90.

VÄSTASTADEN: 1:sta onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: församlingssalen Västmannagatan 63. Ordf. fru Elin Reidler, Norrbackagatan 72 G, 2 tr. Tel. 38 82 62. Kassör: fru Tona Johansson, Falugatan 24. Tel. V. 831 63.

S:T GÖRAN: 3:dje onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Kungsholmsgatan 104. Ordf. fru Helfrid André, S:t Eriksgatan 61, 1 tr. ö. g. Tel. Kungsh. 37 55.

SÖDRA FÖRSTÄDerna: 3:dje onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Liljeholmens församlingshus. Ordf. fru A. Mårdh, Gröndalsvägen 64, Gröndal. Kassör fru M. Persson, Hornsgatan 158 A, 2 tr. Tel. Sö 185 85.

ENSKEDE: 1:sta måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus, Källvägen. Ordf. fru Stina Wehlou, Ängsvägen 17, Enskede. Tel. 21 08.

VÄRTAN: 4:de torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets hus. Ordf. fru Thora Johansson, Artemisgatan 18 E. Tel. Värtan 423.

HEMBITRADESFÖRENINGEN: 1:sta torsdagen (utom juni, juli och augusti). Lokal: Studiehernet, Bryggaregatan 12 b.

STOCKHOLMS LÄN:

KVINNODISTRIKTET: Adr.: Ordf. Sara Andersson, Igelboda, Saltsjö-Duvnäs. Tel. Ektorp 18. Kassör fru Gerda Bergstrand, Bromsten. Tel. Bromsten 146.

BOLLSTANÄS: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Klubblokalen. Ordf. fru Tekla Åkerberg, Bollstanäs. Tel. 97.

BROMSTEN: Första tisdagen kl. 7.30 e. m. i Municipals huset. Ordf. Gerda Bergstrand, Bromsten. Tel. Bromsten 146.

DANDERYD: 1:sta eller 2:dra onsdagen. Lokal: Kyrkskolan. Ordf. fru Hilda Pettersson, Morkullan 14, Danderyd, kassör fru Ida Kvarnström, Klingsta.

DJURSHOLM: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Föreningshuset. Ordf. fru Elsa Pettersson, Tjallevägen 2, Djursh. II. Tel. Djursholm 1259.

SANGKÖRER

STOCKHOLMS ALLMÄNNA KVINNOKLUBBS SANGKÖRS repetitioner hålles varje måndag kl. 7.30 e. m. å A.B.F.'s studiehem Vasagatan 28, 1 tr. För beställningar: Fru Gurly Nordström. Tel. 50 04 53.

DUVBO: 2:dra torsdagen kl. 7.30 e. m. Handelsföreningens lokal. Ordf. fru Ester Karlström, Solvallavägen 5, Duvbo. Tel. Duvbo 58.

HUDDINGE: 1:sta tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: församlingssalen. Ordf. fru Anna Pettersson, Bergtomta, Huddinge. Tel. 300.

HÄSSELBY: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus B-sal. Ordf. fru Signe Lindholm, Sturevägen 3. Tel. 97. Kassör: fru Maria Erikson, Bondevägen 37. Tel. 137.

LIDINGÖ: 3:dje måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Ordensborg, Torsvik och Biografen, Skärsåtra omväxlande. Ordf. fru Elin Kerger, adr. Bergsåtra H, Lidingö 2.

NACKA: 1:sta onsdagen kl. 7.30 e. m. Ordf. fru Margit Stenberg, Järila skola, Saltsjö-Järila. Tel. Nacka 66.

NORSBORG: 3:dje tisdagen kl. 7 e. m. Lokal: Samlingssalen och Kyrkskolan omväxlande. Ordf. fru Gerda Hagman, Fittja. Tel. Fittja 54.

NYNÄSHAMN: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus A-sal. Ordf. fru Elsa Eriksson, Centralgatan 68. Tel. 292.

RÅSUNDA: 1:sta torsdagen kl. 8 e. m. Ordf. Elsa Hansson, adr. Björkvägen 35. Tel. Råsunda 97. Lokal: Å vanlig plats.

SOLNA: 1:sta tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Huvudsta och Hagalunds Folkets Hus omväxlande. Ordf. fru Sigrid Svärd, Ulriksdal. Tel. Råstahem 48.

SPÅNGA: 1:sta torsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. fru Augusta Forsström, Solhem, Spånga. Tel. 260.

SUNDBYBERG: 2:dra tisdagen kl. 8 e. m. Lokal: Nya Folkets Hus D-sal. Ordf. fru Tora Zetterström, Järnvägsgatan 24. Tel. 15 52.

SUNNERSTA: 1:sta måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Sunnersta skola. Ordf. fru Helga Karlsson, Uppsala. Tel. 729.

SÖDERTÄLJE: 3:dje måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. fru Anna Ericsson, Folkets Hus. Tel. 237.

TUREBERG: 2:dra måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Turebergs biograflokal. Ordf. fru Anna Ahlzen, Tureberg. Tel. 327.

VÄSBY: 2:dra tisdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. fru Hulda Pettersson, Box 39, Uppl. Väsby. Tel. 217.

ESKILSTUNA: 1:sta onsdagen kl. 7 e. m. Lokal: Folkets Hus lilla sal.

GÖTEBORG:

SOC.-DEM. KVINNOKLUBB: 2:dra tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: ABF:s studiehem, Pusterviksgatan 15.

BURAS-GETEBERGSÅNG: 3:dje tisdagen. Lokal: Såpebruksgatan 5, intill Framnässkolan.

LUNDBY: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. i Samarbetets lokal, Bråmaregården.

MAJORNA: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Bangatan 24.

ÖSTRA: 3:dje tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Riddaregatan 4.

MALMÖ:

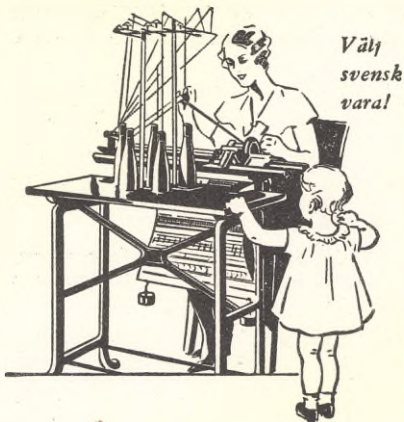
SOC.-DEM. KVINNOKLUBB: 1:sta torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus, sal. 7. Ordf. och korresp. sekr. fru Mathilda Mårtensson, Jörgen Ankersgatan 8, Malmö.

ÖSTRA: 2:dra tisdagen kl. 7.30 e. m. å Stjärnans sällskapslokaler, Porslinsgatan 1. Ordf. o. korresp. sekr. fru Mathilda Pettersson, Norregatan 5. Tel. 157 79.

MJÖLBY: 3:dje måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. Hanna Nygren, Box 31, Mjölby.

NORRKÖPING: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus C-sal. Ordf. Elsa Johansson, Komministervägen 14. Tel. Ö. Eneby 88.

NYKÖPING: 3:dje tisdagen kl. 7 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. Jenny Johannesson, Strandbergsvägen 10. Tel. 588. Kommissionär för Morgonbris fru Gertrud Andersson.

ETT LÖNANDE HEMARBETE

Med stickmaskinen FAMA, den svenska, patenterade, pålitliga maskinen, gör Ni Er en god extraförtjänst och en stadigvarande inkomst. De praktiska hjälpapparaterna gör det möjligt för Er att sticka med intill 5 färger garn på en gång, att utföra starka och vackra plagg — att förtjäna pengar.

Bekväma betalningsvillkor. Fri undervisning. Handbok gratis.

Insänd nedanstående kupong till
Husqvarna Vapenfabriks A.-B., Huskvarna

Husqvarna Vapenfabriks A.-B.
Huskvarna.

Sänd mig gratis Edra illustrerade stickmaskinsbroschyrer.

Namn: .....

Bostad: .....

Postadress: ..... Mb

Stek Tre Löss

— margarinet för
god husmanskost

Kända matmänniskor ha
betygat, att det är både
gott och drygt. Säljes
endast i privata affärer.

Vem har rätt?

Överståthållare Torsten Nothin:

"... som finner spridandet av ifrågasvarande litteratur innebära en samhällsfara, vars allvarliga karaktär, särskilt beträffande ungdomen, inte får underskattas."

eller

förste stadsläkaren i Malmö, docenten i hygien vid Lunds universitet, Axel Höjer:

"På begäran om ett utlåtande om dessa bägge nämnda (åtalade) uppsatser vill jag gärna betyga, att de synas mig ifråga om innehållet vetenskapligt sett riktiga, till formen värdiga, båda enligt min mening utgörande goda exempel på en populärvetenskaplig framställning som allrahelst i ett demokratiskt samhälle bör betecknas icke endast såsom en nyttig insats utan t. o. m. som en nödvändig förutsättning för en fortsatt, mycket behövlig utveckling."

N:r 1 1934 nu utkommet!

POPULÄR TIDSKRIFT FÖR

sexuell upplysning

Prenumeration för 1934 kr. 4:— . Lösnummer 75 öre. Goda provisionsvillkor.

CLARTÉS FÖRLAG Kl. V. Kyrkogata 7, Stockholm I.
(Förut Förlaget Folkhygien)

Malmöbor!

Gör Edra
inköp av
livsmedel i
SOLIDAR

BORO
HUS

betyder ypperlig
kontr.kvalitet, snabb
uppsättning och
sparade kostnader.

Begär vår nya,
illustr. katalog.

**ÖNSKE-
BYGGE**

LANDSBRO TRÄVARUBOLAG, Landsbro

ARBETAR-BODENS DAMEKIPERING HOLLÄNDAREGATAN 7

Säljer till lägsta pris: Kontors- och
städrockar, Kjolar, Jumpers, Pyjamas,
Natllinnen, Underkläder, Strumpor.

MILITÄRLINNEHANDDUKAR TILL VRAKPRIS!

Vi ha ett restparti av dessa omtyckta svenska handdukar, storlek 48x70 cm, 60 % hellinne, 12-skaft, liknande gamla sortens hemvävda dräll och nästan uteslutligen, som vi trots stegrade priser, vraka bort till

Endast 39 öre pr st. + På några månader förra året sålde vi 20.000
24 st. minsta parti som exp. (48 st. franco). Full belåtenhet eller alla pengarna åter garanteras.

OBS! Vi äro ensamförsäljare för dessa handdukar. De få ej förväxlas med utländska. Namnet är lagligen skyddat och efterapningar beivras. Varje duss.-förpackning försedd med lagl. registrerat varumärke.

Men skriv i dag om Ni vill vara med om dessa otroligt billiga priser.

SMÅLANDS PARTILAGER, Jönköping 59 Tel. 380, 757.

FACKFÖRENINGSS

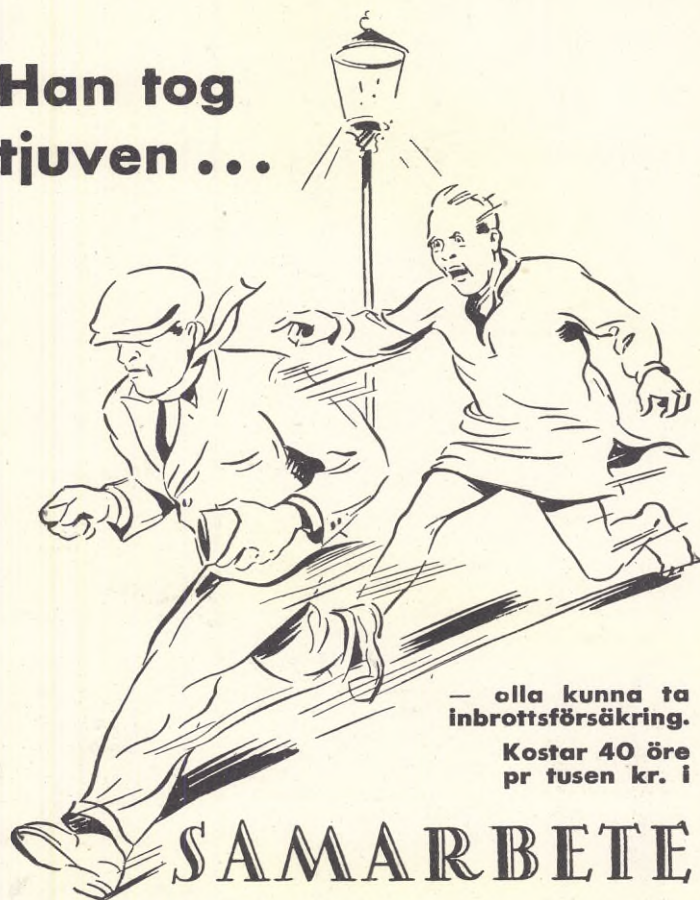
RÖRELSSEN

REDAKTÖR:
SIGFRID HANSSON

Kostar pr år kronor 6: 15,
pr halvår . . . kronor 3: 15.
Prenumeration kan verk-
ställas genom postverket
eller direkt hos utgivaren
LANDSSEKRETARIATET
Barnhusgat. 18, Stockholm

DEN SVENSKA LANDSORGANISATIONENS VECKOTIDSKRIFT

Han tog tjuven . . .

— alla kunna ta
inbrottsförsäkring.
Kostar 40 öre
pr tusen kr. i

SAMARBETE

hemligheten med

gott bord

Att med begränsad hushållskassa få ord om sig för "gott bord" — se det är en hemlighet, som varje konsumhandlande husmor bär på.

Gäller det en liten fest för några vänner eller ett enkelt vardagsmål för familjen — alltid kan hon bjuda "något gott"; hon gör pengarna dryga i

konsum